

РАДА НАРОДНИХ КОМІСАРІВ 1-й СКЛАДЪ 1917.

Къ Гражданамъ Россіи.

Временное Правительство исполнило Государственный долг, передавая власть в руки органа Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов. Совет Рабочих и Солдатских Депутатов, стоящий во главе Петроградского правительства и гарнизона, имеет за плечами бою за мир, немедленное прекращение демократического мира, полную политическую ответственность за землю, рабочий контроль над производством, создание Советского Правительства — это да заслужитъ уваженія революціонеровъ, солдатъ и крестьянъ.

Всесоюзный Центральный Совет
Москва и Петроград
Самарск и Ленинград

Дополнительный Совет
Самарск и Саратов

1917 г. № 1

1927

80a

РІК ВИДАННЯ III.

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

№ 45
6-го листопада
1927 року

ВСЕСВІТ

ХАРКІВ,
вулиця Карла
Лібкнехта № 11

Фундатор В. БЛАКИТНИЙ

В. І. Ленін

Державна Публічна
БІБЛІОТЕКА УРСР
Інв. 760433²

1918 р.
БІБЛІОТЕКА
Університетської бібліотеки

Смольний

1917 р.

ЖОВТНЕВА ПРИГОДА

№ 1 Гасло „Знак Зоро“

I.

— ГЕЙ ТИ му-
зиканте ру-
мунський, заграй!

— Закрий плявачку,
авоцик!

— Та давай стрілку,
арханголе солом'янський.

— З серцем крикнув
машиніст Ньюта і вилляв
на голозу стрілочника Па-
наса Шрубеля кілька пор-
цій лайки найвищої ква-
ліфікації.

Стрілочник швидко
спровадив лютого маши-
ніста від своєї будки, а коли „Щука“ *) одміряла метрів зо три,
кинув сердито навадогін:

— Кошельок ти дурної барині.

Паротяга зупинили біля посту. Знов затримання: нема
провідника. Ньютина артистична лайка вплинула на чергового
станції так, що той призначив за провідника Шрубеля. Це
власне не було Панасовим обов'язком, але щоб не заходити в
перекір з начальником, а ще до того комуністом, він, сердито
підкрутивши лівого вуса, сіз на передній ганок.

Під мірні подихи циліндрів у стрілочниковій голові роїлися
невеселі думи. За тиждень получка, а в кишені безнадійна
порожнеча. Та хіба можна на 40 карбованців прохарчувати
п'ятеро чоловіка? А такий Ньюта одержує на місяць 130—140 кар-
бованців і—вусом не веде.

Ньюта був сердитий як вогонь. Ще 6 пак! Він багато років
боровся за Жовтень, але ще жодної річниці по-людському не
святкував. Що-року 7 Листопаду машиніст „чубачить“ **) своєю
„Щукою“ по залізних морях.

Ех доля, клята! Ось і сьогодні Жовтень засіває май-
дани й бруки радістю, червонопрапорний Київ весело сміється
до сонця, а він—старий комунар—крутиться по колях, як

*На конкурс журналу „Всесвіт“ надійшло до 300
оповідань. З них редакцією відібрано кілька оповідань,
що їх подаємо на суд читачів. Друкуються ці опові-
дання під номерами і гаслами. А потім коли перей-
дуть через журнал усі, читачам буде розіслано листів-
ку, щоб читач написав, яке з оповідань йому найбільше
до вподоби. Премії розподіляються за числом ухваль-
них відгуків на оповідання. Редакція звертається до
читачів з проханням найактивніше взяти участь у
переведенні конкурсу в нашому журналі.*

собака в сливах. Правда,
ще рано: пів до дванадця-
тої. Можна й поспіти та...
— Завсіда ці могу-
лі *) гальмують—пробу-
бонів під ніс Ньюта.

Під'їхавши до депа,
машиніст трохи повесе-
лішав. Його довгий, де-
рев'яний вид, з великим
червоним, як у п'яниці,
носом і товстеними, наче
в негра, вустами приоздо-
била радість. Ньюта випро-
став свою гнучку, м'язи-
сту, мов із заліза збиту
постать і жадливо-хутко

маневрував сірими, проникливими очима по струнких вулицях.

Дідуган Київ начепив на своє велетенське камінне, гор-
bate тіло тисячі тисяч червоних прапорів, укрити бруки лавами
робітників і маршував, співав під сотні духових оркестр.

Дев'ятий Жовтень,—тисячоногий, тисячоголовий, сталевो-
могутній нагнав задеркувату усмішку на машиністове обличчя
і порадив йому такого плану. Він зараз поїде на склад і випише
шість кадубів вугілля; потім залишить паротяга на помічника
машиніста, а сам піде в місто. Правда, це перечить інструкціям,
не годиться... Сто чортів його мамі! А хіба годиться йому,
Нюті, старому комунарові не одвідати Жовтневого свята?

— Розійдись море—корабель пливе!—промовив, усміхаю-
чись у чорні, пухнаті вуса, машиніст.

Він був мов у трансі..

II.

Машиністівська практика знає багато категорій самогуб-
ців. Один—хоче налякати дівчину, чи жінку, а може й себе,
і обережно, в-день, дивлячись на машиніста, лягає поміж рейок.
Другий, недосвідчений, що не знається на законах техніки.

*) Щука—паротяг серії „Щ“.

**) Чубачити—працювати на паротязі до мокрого чуба.

*) Могулі—прізвище станційного чергового, що запитув
по телефону „могу лі отправить поезд № . . .“

лягає на колію за метрів п'ять-вісім до паротягу. В таких випадках машиніст гальмує валку, біжить до самогубця і часто-густо доти б'є чоботом по найм'якшому місці тіла, доки бідолаха вітром не полетить од залізниці.

— Не лягай, мовляв, на дорозі: це ж не Америка, а Україна—у нас нема крововодів.

Кажуть, що таке „дикунство“ машиністів назавжди гальмує бажання самогубця вкоротити собі віку під паротягом.

Скнара-самогубець напочатку скидає з себе верхню одягу, залишає записку, на цю адресу занести речі і—гайда під потяг. Правда, іноді такий самогубець, лежачи на рейці, полюбить життя а нечуваною силою, втікає спід паротягового носа і в одній білизні, мов божевільний втікач із Кирилівської лікарні, біжить до дому.

Машиністи особливо не люблять мати діла з самогубцями-„спецами“: і не зоглядашся, як заріжеш мов курку.

Кочегарові Бахові зрадила дівчина. Він і просив, і загрожував і залякував револьвером: все марно.

—Смерть—блискавично громайнула думка.

Нехай зрадиця святкує з „корішком“*) Жовтневе свято, а він, Бах, старий комсомолец, на цей час укоротить собі віку під паротягом. О, тоді вона, мабуть, усе життя тужитиме за ним!

Кочегар з виглядом людини, що йде на rendez-vous шпацеравав понад укосом. Коли ж паротяг наблизився до Баха на гіметра він, як підрізане дерево, упав на рейку.

„Щука“ залізними лапами вп'ялася в тіло самогубця. Хряск... Лемент, тужливий лемент, як свист локомотива, що просить на станцію...

Нютини мрії раптом загальмував одчайдушний Шрубелів крик, Машиніст затремтів, наче в пропасниці, зупинив паротяга і, як малпа, сплигнув на землю.

Сполоханий стрілочник стояв на передньому ганкові і, не дивлячись на те, що Щука стала, махав червоним прапорцем. Об маленьке веснянкувате анемічне обличчя Шрубеля бився чорними крильцями переляк...

Машиніст стояв монументом біля паротяга і, не капаючи, буксував очима трупа; Нютине серце олив'яним тягарцем билосся в грудях. Під паротягом (жахливе видовище!) між другим і третім станами лежав розчавлений гребінем по діафрагмі Бах. Очі йому повилазили з орбіт, а живота звисли кишки, бігла кров...

Нюта стояв монументом... Обличчя йому, здавалося, навіки здерев'яніло, руки тремтіли, як у неврастеніка підчас великого хвилювання, очі гасами по трупові од голови до ніг.

*) Корішок—тобто приятель Баха.

Сестрорецький Оружейн. Заводъ

№

Кассетам
Иванову
Завода
1 Января 1918 года

Примечание:

- 1) Билеты всегда имеют при себе и предъявляют по первому требованию администрации завода.
- 2) Билеты должны быть предъявлены в контору завода для записи в книгу.

Помощник Начальника Сестр. Оруж. Завода по технической части

М. Д. Сестрорецкий

Посвідчення, що було видано т. Ленінові в 1918 р. Фотографію Ілліча тут зроблено художником т. Лещенком з доручення ЦК партії в Сестрорецьку. Т. Ленін тут у парюку й загримований

Поблизу стояли Шрубель, кочегар Чубанько і помічник машиніста. Чубанько—Нютин родич,—побалакав із помічником і хутко пішов од паротягу.

III.

Пригода сталася біля депа. Незабаром до паротягу, мов шакали на падаю, поназбігалися люде: вартовий депа, стрілочники, слюсарі з Сахаліна та баби.

Згодом, замітаючи шинелею порох, до гурту підійшов і ще молодий черговий агент Г. П. У., Ісак Недобитий. Він вирішив узяти машин'ста „на бога“.

— Ворон ловив —пропискотів Недобитий запек, ватим, начальницьким тоном, що ніяк не пасував до його маленької постати та кругленького, дівочого виду.

— Я побачив, загальмував — відповів тихо машиніст. У його голосі були тужливі ноти, як у свисті локомотива, що сповіщає про пожежу. Нюта добре знав, що ця пригода пахне Бупр'ом і навіть прощався в гадці з волею, паротягом, родиною...]

По асоціації машиніст згадав одну пригоду з минулого. Він віз із Києва санітарного потяга якогось великого князя. Попереду по коліях ішла чимала юрба сартів. Наближаючись до них, Нюта почав полохливо — свистіти. Але сарти навіть не оглядались. Контрпарти, гальмувати було запізно; до того ж валку підпихав штовхач. Іось—

Портрет тов. Рикова в 1912 р. Сфотографовано т. Рикова департаментом поліції. Найдено фото в Ленінградському губ. архіві

Телеграми ЗАКЛЮЧЕВВЯ МИРУ

ПЕТРОГРАД, 29 січня 16 годин.

Іменом Народніх Комісарів Уряд Російської Федеративної Республіки цим доводить до відомостя Народів і Урядів воюючих з нами, спільних і нейтральних держав, що відмовляючись від підпису аннексіоністичного договору, Росія об'являє з свого боку становище війни з Германією, Австро-Угорщиною, Турцією і Болгарією припиненим. Російським військам віддається наказ про повну демобілізацію по всіх лініях фронту.

БРЕСТ-ЛИТОВСЬК, 10 (29 січня) лютого 1918 р.

Підписи: Голова Російської мирної делегації Народній Комісар **Троцький**,

Члени Делегації **Біценко, Нарелін, Юффе, Покровський**.

Голова Всеукраїнського Ц. В. К. Рад **Вед-шідів**.

Народній Секретарь військових справ Укр. Респ. **Шахрай**.

БРЕСТ-ЛИТОВСЬКІ МИРНІ ПЕРЕГОВОРИ

Праворуч—вгорі радянська мирна делегація. В центрі — Юффе

Внизу — парламентарі руської армії в німецьких шанцях

жахливе видовище—паротяг чавунними грудьми втявся в юрбу... Багато сартів було побито на смерть, багато поранено... Вся машина—замощена кров'ю, кістками...

Дивлячись на скелі, мов у фігурі із паноптикума, очі Баха, машиніст згадував забитих сартів і тремтів як у пропасниці.

Недобитий, оглянувши трупа, заходився біля слідства та складання акту.

— Віноват, братішка—квапливо кинув Нюті агент.

Машиніст ніби стояв на гарячій жужелиці: його відповідь мала стати базою, що на ній буде збудовано протокола.

На ту хвилину Нютю можна було б порівняти до еліпси, в одному фокусі якого було сконцентровано бажання збрехати, а в другому—жєврів намір, як завжди, говорити правду.

— Та воно, звісно, не без того—понура промовив машиніст, а про себе додав на адресу агента:

— Гнида кучерява!

Недобитий узяв у роботу стрілочника. Шрубель ворогував із Нютю ще з того часу, як останній, будши комісаром, зашпи-

див його за спекуляцію в Доркомпутьдезертир. І тому в стрілочникових свідченнях палахкотіла зненависть до машиніста.

Шрубель на запитання Недобитого упевнено відповідав:

— Що за вопрос?... Я, конешно давав сигнали... Можні було стати... Тут всьо видно на факті...

Стрілочникові свідчення сверлували Нютин мозок і, напевно готували машиністові затишне місце в Бупрі. Так, у Бупрі...

IV.

Недобитий плив до агентури Г. П. У., маючи на причаї Нютю й Шрубеля.

Машиніст шов з думкою скласти свою провину.— „Не додивився і—ніяких гвоздів“...

Невже його, старого комунара з великими заслугами переволюцією тяжко скарають?

Назустріч міліціонери вели кількох хуліганів, а за ними йшла ціла шпана друзів.

Один із шпани, в широчезному кльоші й рябій американській кепі, крикнув до низенького, крижастого, „в доску“ п'яного хулігана:

— Ану, Блін, лізгінку!

— Січас ніззя... мент кнадайт — прогунявив „Блін“, артистично сплюнувши під ноги міліціонерові.

— Навися, кусок арестанта! — пилакою проскрипіла якась дівчина, мабуть, „симпатія“.

„Блін“ вовком глянув на дівчину і люто кинув:

— Мовчи Марухо, а то під сомплі і дам.

Заарештовані, навіть один міліціонер, укрили ці слова гучним сміхом.

За час зустрічі з хуліганами уява, цей незвичний, чужий струмент для Ньюти, в надто непринадних малюнках намалювала йому життя в Бупр'ї поруч із урканами, фармазонами, п'яницями.

— Невже й тебе угробастають у Бупр? — настирливо запитував один голос.

— Чорта з два! Заллю майки, що нічого не бачив, — рішуче відповідав другий.

Машиністові думки раптом загальмувала зустріч із Чубанком (він одразу пішов геть) і жінкою. Вона несподівано вискочила з-за вагону, впала на чоловікові груди, шулилась і тремтіла, наче заколисаний вітром куш.

— Куди ти, Яша? А Жоржик? А я? Не пушу! — шепотіли зів'ялі уста, а вії безупинно тремтіли, наче крила сполоханої пташки.

— К-кинть... Алена... стерики. Я ворочусь до-дому — насиду видувши із горла Ньюта.

Мовчанка... Мовчанка тягуча як глей, перемішана з горем, одчаєм, слізьми...

Машиністові думки поплутались, збились, поламались, як вагони під час катастрофи, але за хвилину в далекому куточкові мозка закресала думка:

— Заллю майки.

А Олена все шулилась і тремтіла, мов заколисаний вітром куш.

Нетерплячий Недобитий напочатку не знав, як саме збуксувати цю несподівану зустріч. Згодом Ісаак згадав материне голосіння, коли він ішов на призив у Червону Армію, і мало сам не розплакався.

— Ну йдьом... Телячіє нежності, — нарешті суворо промимирив агент.

Процесія рушила далі.

По Олениних жилах оливом полялась утома; вона через силу поленталася за чоловіком.

Біля станції машиністові думки вже не концентрувались в двох фокусах еліпса. Навпаки. Вони з хуткістю п'яти верстов на годину маневрували в голові і врешті заїхали до певних куточок.

— Нічого не бачив і — ніяка гайка.

Кочегар і помічник потягнуть руку за свого машиніста А стрілочник?.. Ні... Та менше з тим...

Хвилювання врешті взяло Ньюту на кольки. Під серцем бололо ніби швайкою: це нагадував про себе за давненим неврозсерця.

Наближаючись до агентури Г. П. У., машиніст пригадав ті часи, коли він працював у Че-Ка, „розмінював“, відсилав до

„штабу Духоніна“ різнобарвих ворогів революції: чорних, білих зелених...

А зараз на нього чекав Бупр. На серці було боляче, темно... Захмарився святковий настрій... Хотілося щось образливе крикнути, когось шарахнути, шарпати...

— О tempora, o mores! — мабуть сказав би на Ньютиному місці Цицерон.

V.

Слідчий Красний випадково був у саому кабінеті. Його постава, а особливо обличчя — важке й тупе, нагадували гіпопотама. Коли до кабінету ввійшов Недобитий з Ньютою й Шрубелем, обличчя слідчого прибрало непроникливого й холодного, як залізо, вигляду. Красний знав, що суворість йому личить і навіть пишався з цього.

Допит розпочався. Ньюту від зауїтських питань слідчого брало на поти.

— Чи він винний?

— Я тут ні причом. — Машиніст кидав словами, як нервова людина недокурки під час сварки, ламав мову на руський кшталт і що сили виправдував себе.

Красний допитував Шрубеля й мрійно писав на клаптиковій паперу трикутником

Октябрь

Октябрь

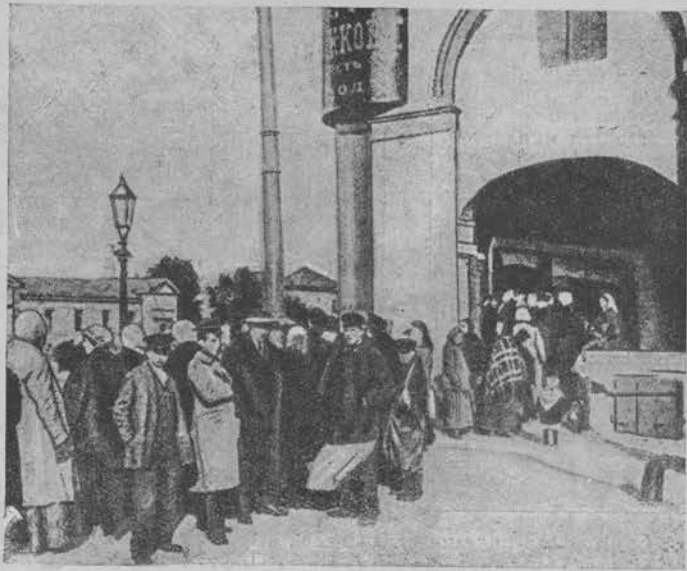
Октябрь

— Чи можна було врятувати самогубця? —

— Без сумнення — впевнено хитнув головою стрілочник, глянувши вовкулакою на Ньюту.

— Це він по злобі... Нудно допросиги помічника і кочегара — захвилювався машиніст.

Красний пообіцяв згодом це зробити. Перо слідчого клювало дно каламаря і кдало на папір загрозливі рядки.

Роки горожанської війни. Черга за цукром у Петербурзі

1920 рік. Катеринослав. Суботник, де брав участь т. Буденний

Мішочки з крамом на буферах вагонів

Чорний потяг Нютиних думок вився вузьким, темним тунелем і ніяк не міг дійхати до сонця, волі, небесної блакити. Тиша, як у склепі...

VI

Санітари однесли на марах Бахового трупа до хірургічної лікарні.

Біля каплиці зустрів санітарів черговий лікарні Гладченко, відомий за доброго різана - хірурга. Глянувши на Баха, він мимохіть пошкодував, що неможна зробити ножем кілька екскурсів у його тіло.

Санітари поклали Баха в каплицю. Одному з них - Назарову - впав на очі папірець у піджакові. Цікавому, як жінка, санітарові закортіло глянути на папірця. Вийняв... Прочитав...

Я умираю вполне сознательно изза любви. Похоронити меня с оркестром на Соломинском кладбище.

Прошу не винить в моей смерти никого.

Прощай Лида!

Прощайте товарищи!

На другому боці папірця було кілька рядків віршів мабуть. Бахових творів.

Звезда для ночи
Сонце для дня
Лидочки очи
Всегда для меня

Цвети, цвети, как
роза
Цвети не унывай
И если и умру я
Ты Сашу вспоми-
най

Не буду много я писать
И слов тирять не буду
Довольно одного ска-
зать
И в гробе Лиду не за-
буду

Санітар дав цидулку Гладченкові. Хірург уважно прочитав її і наказав негайно віднести до Г. П. У. Назаров маневрушкою *) помчав до агентури. Ех, і здивує ж він „гепеунчиків“!...

VII

— Перо Красного клювало дно каламаря.. Несподівано до кабінету ввійшов задиханий Назаров, віддав слідчому цидулку, розказав усе, що знав, і пішов.

Красний прочитав папірця і звернувся до Нюті.

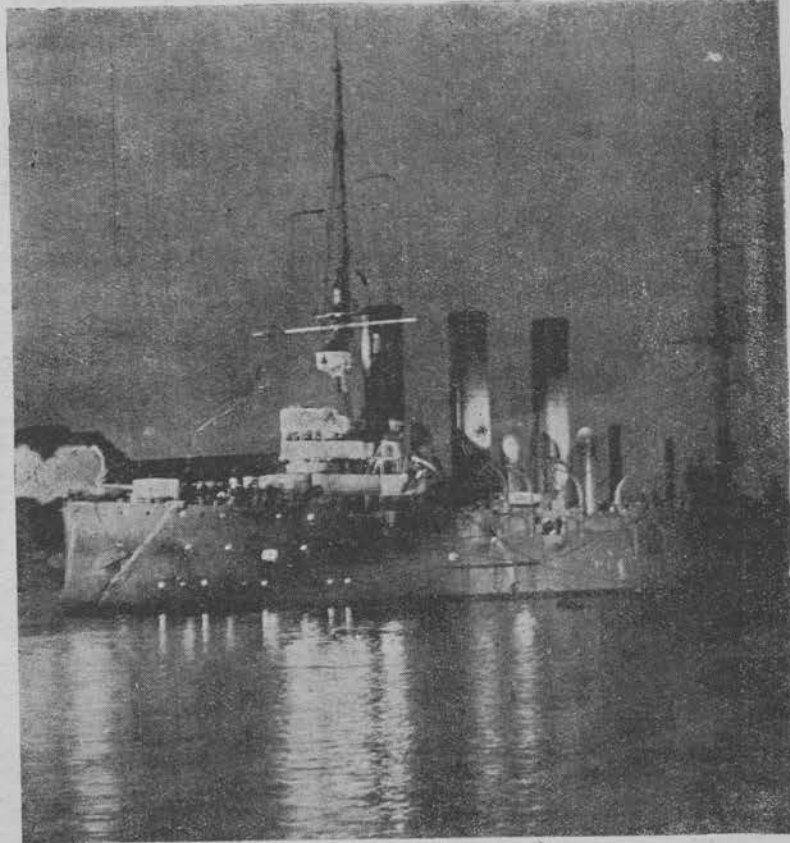
— Я одержав записку... Справа міняється... Можна йти до-дому.

В машиністовому серці джерелом забурчала радість волі і воно сильно забилося, як молоток.

— Вільний — промаїнуло блискавкою в голові. Нюта вітром вилетів з кабінету.

Шрубель зняковів, як на гой час, коли на його стріці сталася катастрофа з паротягом.

*) Маневрушка — маневровий паротяг.

Постріл з „Аврори“ по Зимовому палацу

Ліве око Красного затанцювало по переляканому стрілочниковому обличчі, а в кутках вует роздвіла усмішка вкупі з іронічним:

— Ваші свідчення треба перевірити. Ви, здається, хотіли насолити Нюті.

— Граждан... тьфу... не в міру наляканий Шрубель хотів справді плюнути, але схаменувшись уледливо говорив далі-тоїсть товариш... Я все беру на факті... Работаю, слава тобі го...с-с-с... 15 років с лішком... Прямо умом помішався.

— Ну йдіть, товаришу Шрубель... Сьогодні Жовтнєве свято.

Обличчя слідчого чомусь знову прибрало непроникливого й холодного, як залізо, вигляду. Стрілочник, нічого не розуміючи, вийшов з агентури і дорогою все бубонів собі під носа:

— Тьфу на вашу голову... Мало не втопив, гадюча душа... Тепер десятому закажу... А цього ростелепу Нюту: випустив з рук... Ну щож комуна, рука руку мие...

VIII

Нютина жінка, приголомшена горем стояла біля агентури. Думки хмарами осінніми пливли в голові. Олена хотіла ще раз глянути на Якова і сказати:

— Я піду з тобою до Буп'ру, чуєш, піду!

Раптом Олена побачила в дверях агентури чоловіка, самого. Він швидко йшов до неї і ніс ясну усмішку на товстих, мов у негра, вустах.

— Пустили мене, та старенька — промовив Нюта, обіймаючи жінку.

Олені здавалось, що вона відчував бурхливе дзюркотіння радості по своїх жилах.

— Яша! — цьому слові було сконденсовано так багато любови до чоловіка.

Яків і Олена, з виглядом молодих, прийшли додому. Нюта передає в святкову одіжку і з жінкою та сином пішов на парад.

Було пів до першої. Янтарилась осінь. Київ засівала радість. Тисячі тисяч робітників під бадьорі марші сталевим кроком рухалися брукками. Багатоміліонне робітниче обличчя — приголомшене радіщами...

Нюта шпацерував з таким пиховитим виглядом, немов Жовтнєве свято було влаштовано лише для нього.

Ніколи ще машиніст так довго не купався в молодому западі, так гостро не відчував Жовтнєвої моці.

— Руки прочь от Китая.

— Хай живе дев'ятий Жовтень.

— Ленін помер — Ленінізм живе.

Жовтнєві гасла горіли полум'ям у Нютиному серці. Його голос, високий і тоненький, мов свисток „Щуки“, весь час приєднувався до Жовтнєвого радісного.

У-р-р-а-а-а!

Хмари раз по-раз одчиняли дверцята небесної печі і з неї падали на землю мільярди лопат проміння. Здавалось, що й сонце - піч у купі з юрбою вітало дев'ятий Жовтень могутнім, бадьорим

У-р-р-а-а-а!

БОРЦІ ЗА ВЕЛИКИЙ ЖОВТЕНЬ НА УКРАЇНІ

т. Скрипник

т. Як'р

т. Бувдалін

т. Сухомлин

т. Затонський

т. Каганович

т. Петровський

т. Чубар

т. Гулий

т. Буценко

т. Власенко

т. Сербиченко

т. Радченко

т. Шліхтер

т. Кін

т. Артем

Перший корпус будинку промисловости (без риштовання)

БУДИНОК ПРОМИСЛОВИСТИ ДО ДЕСЯТОГО ЖОВТНЯ

ДО НАЙБІЛЬШОГО в світі свята Десятих Роковин Жовтневої Революції, Харківський велетень — „Будинок промисловости“ широко відчинить двері свого вже відбудованого першого корпусу.

В святкові дні в цьому корпусі розмістяться ювілейні вистави: „Всеукраїнська архітектурно-художня“, Проктів Будинку Уряду, та „Книга за 10 років“.

Вже в листопаді перший корпус займуть нові мешканці — сім трестів: Південсталь, Коксобензол, Хемвугілля, Тютюнтрест, Цукротрест, Південно-рудний трест та представництва краматорського заводу.

Середній корпус — Залі Промбанку, Цекомбанку, загальна їдальня та клуби, прекрасний готель на 50 номерів, Вакоп та Сельмаштрест, Порцеляно-фаянс-шкло та Силікаттрест, Папертрест та Держспиртовий — майбутні мешканці нового будинку.

Третій корпус дається Держторгові, ПОМТ'у, Шкіртрестові, Махортрестові. Вільну площу буде реалізовано.

Цифри іноді бувають дуже виразні.

Ось їхня мова:

- Загальна площа Будинку Промисловости — 847 кв. метрів.
- Площа перекриття по всіх поверхах — 63.000 кв. метрів.

- Загальна кубатура будинку — 347.000 куб. метрів.
- Одного паркету треба 47.637 кв. метрів.
- Будинок буде зашклено 45.000 кв. метрами шкла.
- Бетону треба 34.000 куб. метрів. Пішло 520.000 пудів заліза та 775.000 пудів цементу.

В результаті чудовий зразок могутнього будівництва країни трудящих.

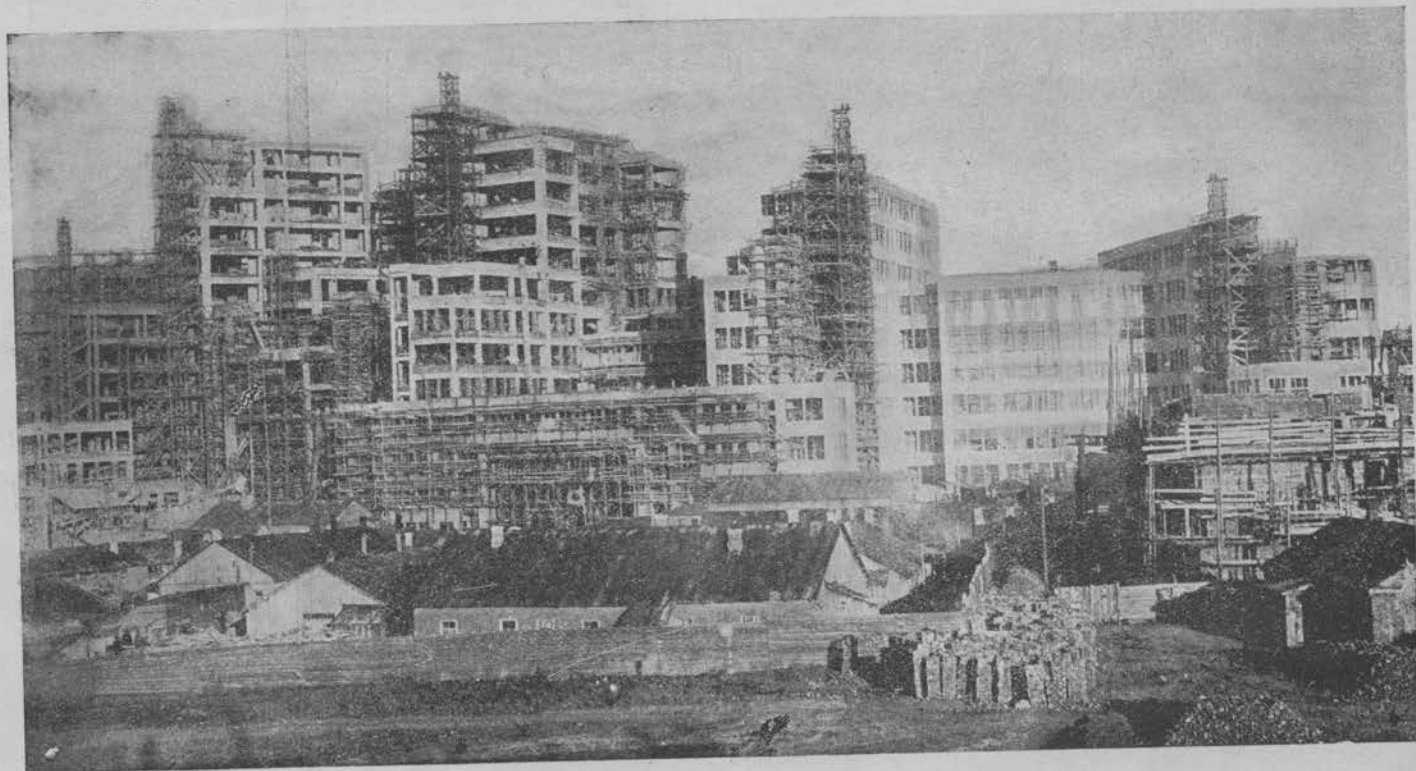
* * *

Там, де раніш пустували університетські землі, прорізани брудними канавами, де працювала поганенька цегельня та бігали голодні собаки, тепер розпочато будівлю нової колосальної, по задумі, частини української столиці.

Кругом будинку промисловости народжується нове місто. Вже виросло три поверхи жилкоопу „Радянський книгар“, росте „Хемік“, росте „Бродильник“, „Швейник“ й закінчено чотирьохповерховий будинок „Союзу Зв'язку“.

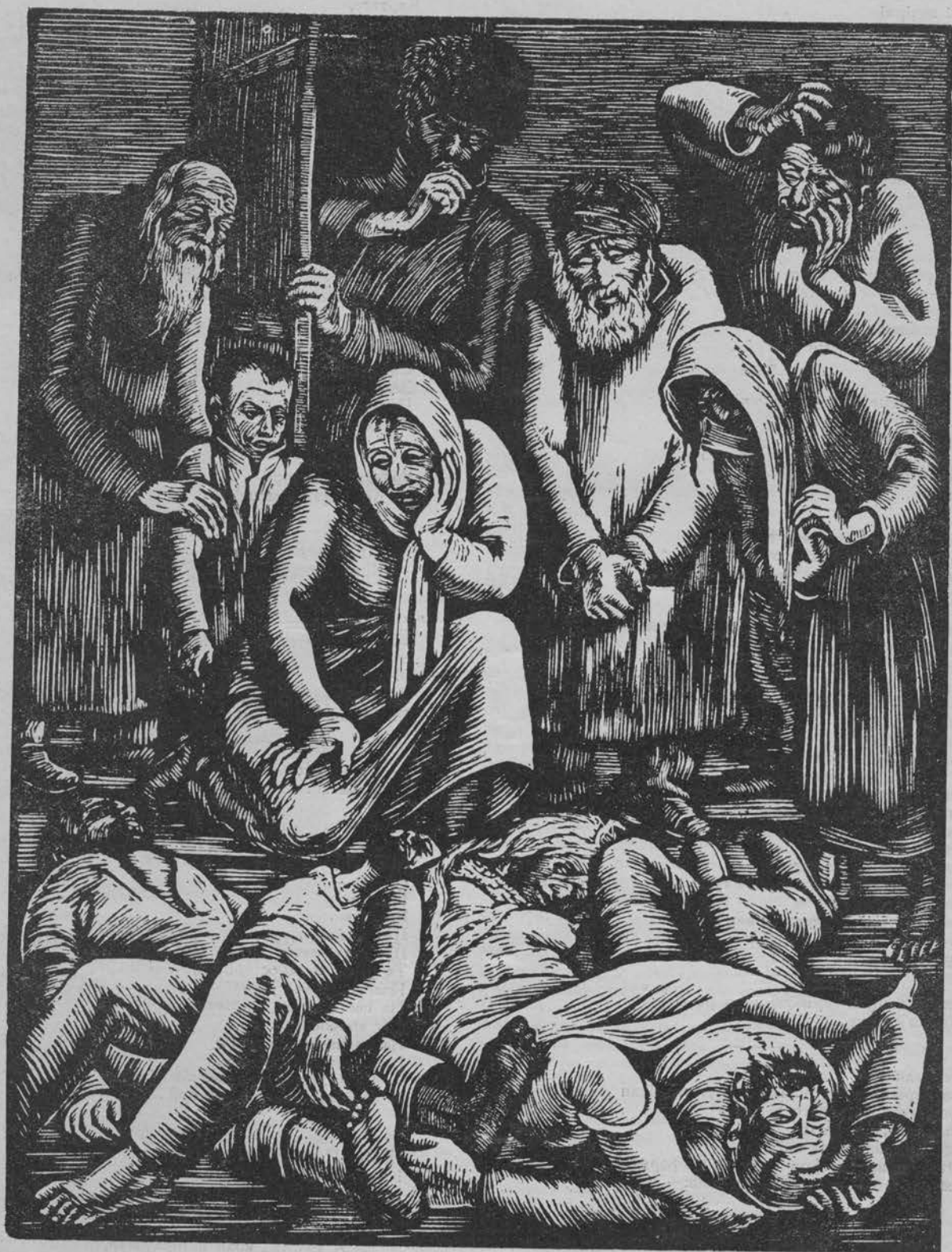
На майдані, що біля Університетського саду, буде збудовано „Будинок Уряду“.

Г. агап

Загальний вигляд на будинок промисловости

ХУДОЖНИКИ ДО 10-РІЧЧЯ ЖОВТНЯ

В. Касіан

Пороги

З ЕПОПЕЇ „ПОЛК 136 З МІКРОБАМИ ПАСТЕРА“

Олекса Влизько

Вогні вечірні
Впали на портали,
З'єднали золотом
Ущелини-квартири,
В підвали глянули,
Запутались в дротах,
Гарячим медом з чаш
Закрапали на бруки
І в сотнях лихтарів став кожен вогник-птах,
І з сотен лихтарів зірвались тіні-круки
І дрібним почерком розсипались на площах мов листах.

Там...
На дахові собору просорочив кулемет
І сам розбитий бомбою з біплану
Упав—цілюючи в останнє стрічку рвану,
Неначе паруб'я
(Ой, доленько моя!),
Жалкуючи за роками розгуби.

Ще й кулеметчика колесами здавив
Під серце у ребро
Встромивши дуло,
Позначивши в останнє, як тавро
Криваву колю через обличчя—
В скули...

А площа в спокої, мов полотно
Сувоєм в луках одинока спала,
Й на неї оком господарки поглядало
Рострошене вікно.
На ній
Норд-Ост піддмухував залишене кострище
Шматком відозви,
Нахилився і вище—
Злітав до третього поверху хмарочоса
Розстріляного, так, між іншим
(І за віщо?!)
У штукатурку
Залізним крошевом картечі.
Там, мов рурки
Розбитих струсами лабораторій—
Звисали по вуглах шматки труби
Для водостоку,
Загнуті з надвору
Через вікно до коридору,
Як м'ясо порване потворної губи...
І так стояв,
Мов ламаний золочений паяц—
Рострошений палац
У центрі...

А на околицях гарматами прорвало
Тривожну тишу...

Інтервали
Між першими пострілами і другими були
Розрядкою жахливого чекання
Незваного, що йшло
Вагонами кошлатих поїздів
Злітаючи над метрою мотузка Бікфорда
Між ребрами—прольотами мостів:—

Пожарпане,
Калічене,
Безформене,
Нелічене,
Дичавінне
Насичене,
На м'ясо
Пошинковане,
Гарматове,

Картате,
Що гикало й
Гукало,—
Над рейками
Злігало,—
Матом,
Татом,
На всіх дванадцяти язиках:—
Ордовських і курських,
Херсонських, одеських,
Московських і тульських,—
Між брязкотом панцира і стали
Здрігалось од жаху,
Летіло і далі..
За Сормовським Сормовський в станціях павзи брав,

Ошкірившись з топки закуреним мавзером
В руках машиніста,
А то були
Горою—герої:—
Сині, зелені,
Зелені, чорні,
Чорні, блакитні,
Блакитні і жовті:—

Гайдалились китиці:
— Кого ще бити це!?

Летіли юнкери:
— Комуні струнки рви!

Ішли кадетики:
— На тет-а-тет їх кинь!

— Гей, кулеметами,
Розстрілюй мети їм!

— Кавалеристами
Їм шлях повистели!..

Рвалось...
Билось...
Билось—
Рвалось...
Що подохло,
Що зосталось,
Та цього не спостерігши,
Полетіли наче рікші
На своїх ногах і просто
(От вопрос то!),
На ковнічках історії
Іловайський, Карамзін—
— Це ж лютіше всяких зім!
— Гей, тікайте там, которі!..

Навіть Пушкин в пеклі човгав
І соромивсь
Пугачова!..

А взагалі, коли поміркувати,
То вся історія пішла горізнач
І нічого тут ліричного не було
І не буде, хіба що як Грушевський
Порівняє з Нібелунгами,
Або Сашком Македонським!

Харків, 1927 р.

Клуб металістів у Кам'янському (Дніпропетровщина)

КАЗКА ЧЕРВОНОГО ЖОВТНЯ

Вражіння М. Мищенко

ЗДАЛЕКУ селище схоже на просте розмальоване село. В селі воно міняє характер, кольори і скидається

швидко на промислове місто з польськими рисами що до розпланування та будівель.

В Кам'янському живе до 30 т. різного населення. Кажуть, що німецьке та польське населення прибуло сюди разом з будівлею заводу в Кам'янському. По вулицях величезний рух удень і вночі. Особливо життя бурлить, клекотить на металургічному заводі ім. т. Дзержинського. Цей велетенський завод творить. Тут сталеними засобами ретельно аналізується робота. Прокладаються на простець колії залізничні, будуються нові цехи, поширюється і роз-

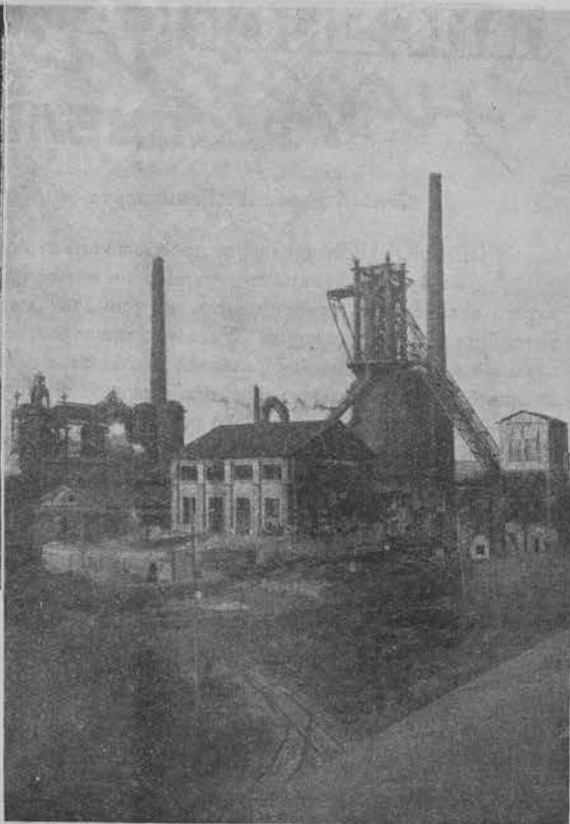
вертається, як кількісно так і якісно творчість, продукція.

Кажуть, що це один з кращих заводів у Радянському Союзі. Але зразу нашвидку важко розібратись. Бо це завод, а ні з чим не порівняний велетенський. Як у пеклі все скрегоче, горить, шумить, регоче. Тут побачите, купи, гори, як у Донбасі, руди. Всюди летять, біжать, снують вздовж, впоперек потяги, вагонетки, тачки. Дивляться скрізь страшні крицеві очі вогненні пащі домнів, зубчатих машин—виробляють червоні купи чавуну, тягнуть, спочатку, ніби якесь куллате опудало червоні рельси, листи залізниці, дрот. Палахотять, дихають величезними вибухами полум'я, сиплять червоним приском шлаку.

Всього тут побачите. Кажуть, що Кам'янське, зі своїм чудодієм заводом, вплинуло на драматурга Черкасенка, коли він писав—„Казку старого млина“, де під час зустрічі на горбі інженер Вагнер розповідає Мар'яні, що дикий степ як у перший день творіння, і додає: „Я розведу тут такі вогні, що заступлять сонце“. І огні заводу імені Дзержинського, коли спускається на низ, своїми кучерявими патлами, говором та реготом, справді заступили світ, де нічого не видно й не чути, окрім них... А там на березі, де колись прозорі води запітали латаття, де з води показував сірі очі водяник і загонив русалок у срібні хвилі, де німий Юрко Черкасенків напував овець, де в тиху, теплу, весняну зоряну ніч Лісовик і Мар'яна розмовляли з вітром, хвилями—стоїть тепер красуня водокачка, що мов чарами напуває та оживляє дніпровою водою залізну вогняну душу заводу-велетеня... Ось таку нову казку утворило життя в Кам'янському. На заводі працює понад 18.000 робітників. Завод ім. Дзержинського не лише поширює сам себе та своє виробництво. Він поширює, оживляє й селище. Наприклад, у 25—26 роках заводом було збудовано понад 50 одноповерхових, двоквартирних будинків і дванадцять двоповерхових. В 27 році також понад дванадцять двоповерхових і одна трьохповерхова будівля і все для робітництва. Самі робітники теж збудували 340 будинків.

Нові вулиці, площі... Оновлюються громадські садки. Одним із провідників культури в Кам'янському є союз металістів, що увесь час енергійно проводить роботу. Металісти збудували літній театр. Нині перебудовують і поширюють будинок колишнього панства під зимовий театр.

На майданах і в садах в гучномовці. З ініціативи самих робітників було утворено комісію і на майдані збудовано пам'ятника Прометеві, що порвав ланцюги й приніс світло. А зараз робітники самі поміж себе зібрали 10 тисяч карб. і будують біля свого театру по проєкту скульптора Кавалерідзе пам'ятник Ленінові. Пам'ятника буде відкрито під час Жовтневих свят.

Домна № 6, збудована на заводі імені Дзержинського

Скульптор Кавалерідзе—модель пам'ятника Ленінові в Кам'янському

ВИСУНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

Фото й нарис Г. Раппепорта

ТОРКАЮЧИСЬ виключно денікінського періоду, ми не будемо зупинятися окремо на кожному уряді з того величезного преїскуранту, що був „так любезно“ запропонований трудящим України міжнародною та руською контр-революцією, але все ж слід зазначити, що переповнена Денікіним чаша селянського терпцю, поступово наповнювалась ще його шляхетними „попередниками“: австро-німцями, гетьманом Скоропадським, Петлюрою, франко-греками, отаманом Григорьєвим, „батьком“ Махном й інш.

Звірства ж Денікіна були виключними, вони головним чином й викликали цілу низку селянських повстань. Село Висунське на Херсонщині—першим на Україні повстало й об'явило себе Селянською Народною Республікою.

Слід також згадати й те, що після ліквідації махнівщини тут утвердилася Радянська влада і залишилась до самого приходу Денікіна, тоб-то до 1-го серпня 1919-го року.

* * *

Ще в процесі формування на Дону Денікіним білої армії старого полікаторжанина—селянина с. Висунського, Федора Савича Юхименка, що був в той час членом повітової Ради й працював на посаді завхоза, було послано Губвиконкомом в повіт для добровільної мобілізації селян в Червону Армію.

До заклику Юхименка село поставилось досить недружелюбно: через те, що банди, які розплодились в повіті й видавали себе за „червоних“, систематично грабували селян, а окремі представники Радянського апарату, особливо на селі, також не викликали до себе пошани. Через те призив у Червону Армію не дав ніяких наслідків і взагалі селяне відмовились підтримувати Радянську Владу. Тоді на об'єднаному засіданні Губвиконкому з професійними й партійними організаціями було вирішено викликати на село для агітації кращих товаришів.

Таким чином Юхименка було послано в рідне село, в Висунське, де його й застала влада Денікіна.

За час перебування в Висунському Юхименко змовляється з багатьма волостями й разом із вчителем Тришевським

Члени Уряду Висунської республіки: Мірлян—нач. кінноти, Юхименко—голова Уряду, Ярошенко—заст. нач. кінноти, Кужильний—наркомфін; вгорі: Тарасов—наркомпрод, в овалі Яриловець—командарм, в овалі праворуч Іванець—нарком'юст

Висунська республіка мала свої гроші...

керує організацією бойових дружин, постачає їх зброєю та набоями і т. д. Потім зв'язується з Одеським підпільним Комітетом КП(б)У і дістає звідти директиви й засоби для операцій, через тов. Аносова, що періодично приїжджав в Висунське. Потім Аносова було вбито махнівцями.

До того часу Денікін встиг охопити не тільки Херсонщину, але й увесь Крим і вже розпочав на занятій території „наводити порядок“.

В різних частинах міста, особливо в робітничих кварталах—висіли на телеграфних стовпах товариші з скрученими назад руками й прив'язаним до них камінням; у всіх повішених на спині було написано „бандит“; в околицях пожежі не припинялися й гасити їх не дозволялось.

Для села було зформовано спеціальний карний загін під команду кола пристава Богомол'єва. Цей загін показав себе в с. Снігір'івці: заарештованих туг 7 селян було катовано, замордовано на смерть й вкинуто в колодязь біля кол. економії князя Трубецького, — Новопетрівці.

Жорстокість Богомоллова краще всяких агітаційних експедицій об'єднала селян. Юхименко за 2—3 дні встиг організувати армію в 275 багнетів, 35 шабель при 2-х кулеметах „Максима“ й 2-х гвинтовках-автоматах.

Вранці 23-го вересня карний загін з 4-ма кулеметами, однією гарматою, 20—верхівцями та сотнею піших підійшов до Висунського.

Не ждали висунці такого швидкого приходу „гостей“, але все ж не розгубились: наступ загону було відбито й поранений в руку Богомоллов утік разом з загonom, залишивши 2-х полонених й декілька ящиків з набоями.

Другого дня на селянському сході висунці вирішили ні в якому разі не підкорятись розпорядженням денікінської влади й оборонятись до останнього.

Тут же було вибрано Комітет громадської оборони—з 10 чоловіка.

З цього моменту Висунське уявляє собою головну базу повстанців. Починає функціонувати воєнний комісаріят, що від нього й йдуть розпорядження по охороні, вербовці бойців та інш.

1-го Жовтня зі станції Снігірівка почав наступати на Висунське капітан Молодцов з 2-ма б-дюйм. гарматами, з кулеметами й 600 багнетами.

Одночасно зі ст. Явкино почав наступати поручик Заїкін з двома б-тидюймовими гарматами, 40 верхівцями та 600 піхотинцями. Через послану делегацію Молодцов вимагав адатись протягом 24-х годин, а в разі відмовлення погрожував спалити село.

Зі стратегічних міркувань делегацію цю було негайно заарештовано.

Те саме було зроблено й з другою делегацією, що була послана сюди зі станції Пришиб.

О 10-й годині ранку того ж 1-го Жовтня почалась

облога Висунського з 2-х боків. Бій продовжувався до 7-ї години вечора.

В наслідок цього загін Молодцова було розбито. Хто залишився живим, тікав у напрямку на Херсон, загін Заїкіна встиг зайняти позиції висунських частин, зняти звідти для переслідування Молодцова, але теж був розбитий. Частина розбіглась, залишивши поранених, санітарний обоз і багато документів.

7-го жовтня Висунське об'явило себе „Народною Республікою“ з таким складом Уряду:

Юхименко—Голова Республіки.

Яриловець—Наркомвійськсправ і командир Висунської Армії.

Ярошенко—Заст. Ком. Вис. Арм.

Мірлян—Нач. Кінноти.

Кужильний—Наркомфін.

Іванець—Нарком'юст.

Тарасов—Наркомпрод.

Урядом затверджується герб республіки—лев біля монограми ВНР, малюнок грошзнаків, виконаний місцевим селянином, художником-само-

Вітряк, де був пункт спостереження повстанців. Спалено білими

учкою Кузьменком, — починають виходити накази й постанови як воєнні так і внутрішнього розпорядку і т. інш.

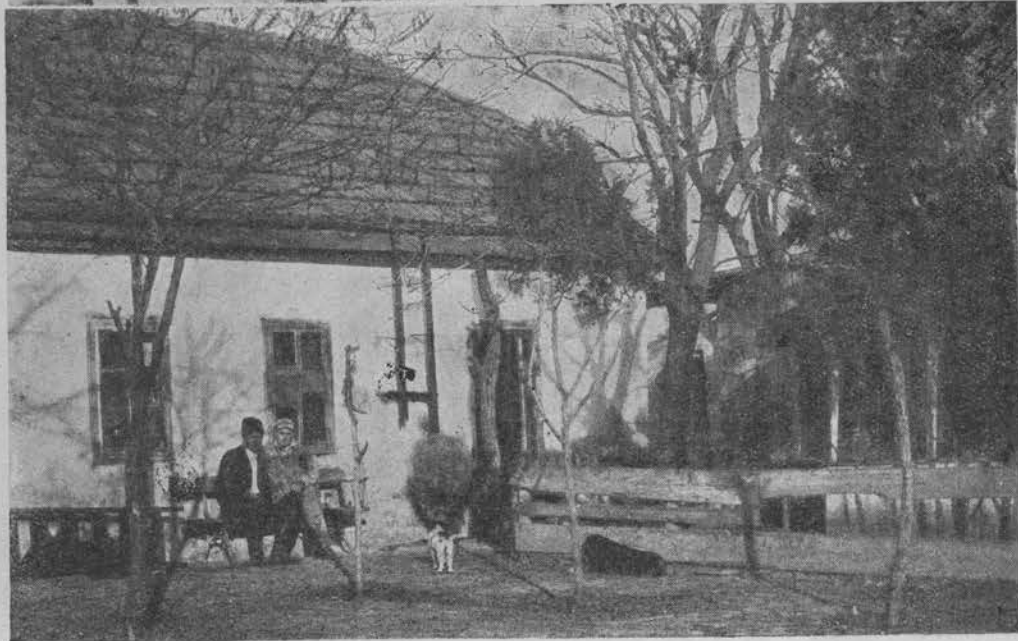
Чергова облога Висунського 18-го листопаду також закінчилась нічим. Білих було розбито і вони знова відступили. Обурені невдачами білі виставили другого дня 2 полки піхоти з 2-ма батареями та 6 гарматами й ескадроном кавалерії.

Генштаб повстанців у будинкові к. поміщика Новикова. Ліворуч селянин с. Висунського Федір Савич Юхименко—голова Висунської республіки (член Т-ва полігаторжан. Сидів у Херсонській каторжній в'язниці 9 років і 7 місяців)

На цей раз після сильного бою білі увійшли в Висунське. Через Давидів Брод армія висунців одступила до Кривого Рогу.

Тут вона залишилась до приходу Червоних тоб-то до середини січня 1920-го року і, збільшившись до 15.000 чол., влилась у Червону Армію.

Звичайно, не маючи економічних, ні фі

нансових ні територіяльних ні ніяких інших даних, окремою державою с. Висунське бути не могло.

Основне завдання утворення республіки—це з'єднати селян і морально вплинути на ворога.

Мету було досягнуто. Не дуже спокійно спалося білогвардійцям, коли вони знали, що в тилу в них бойці „Висунської республіки“, не солодко їм було й тоді, коли 15.000 нових вояк поповнило ряди Червоної Армії.

Таким чином Висунське було піонером селянського руху в країні і відоме виключною своєю мужністю. Гадаємо, що в книзі історії Революції на Україні воно безумовно займе належне місце.

Братня могила 18 повстанців розстріляних білими під час розгрому Висунської республіки

Ліворуч—хата селянина Бренюка, спалена білими. Таких хат у Висунському було спалено понад 130

Мих. Лавр-Хугірний

* * *

На панелі золоті листки.
Кидь сонце з відер чамуриння!..
Я росквіт, і живі пелюстки
Не обіб'є з мене вітровинням.
Мое серце піснями бренигь
І чоло вже хмари не захмарять,
Бо зумію в найскрутнішу мить
Ніби в дзвона—піснею ударигь.
Задзвеню, як стогодоса сталь,
Заплету, гей, вигуками й гуддю
У землястий простір—золотань,—
Мертвий камінь піснею розбудю.
На панелі золоті листки,
День розлив зафарблену олію...
Хоч росквіт я, живі пелюстки—
На собі затримати зумію.

Київ

Богомолів—начальник білогвардійського карного загону. Розстріляно його за приговором Херсонського суду в 1925 році

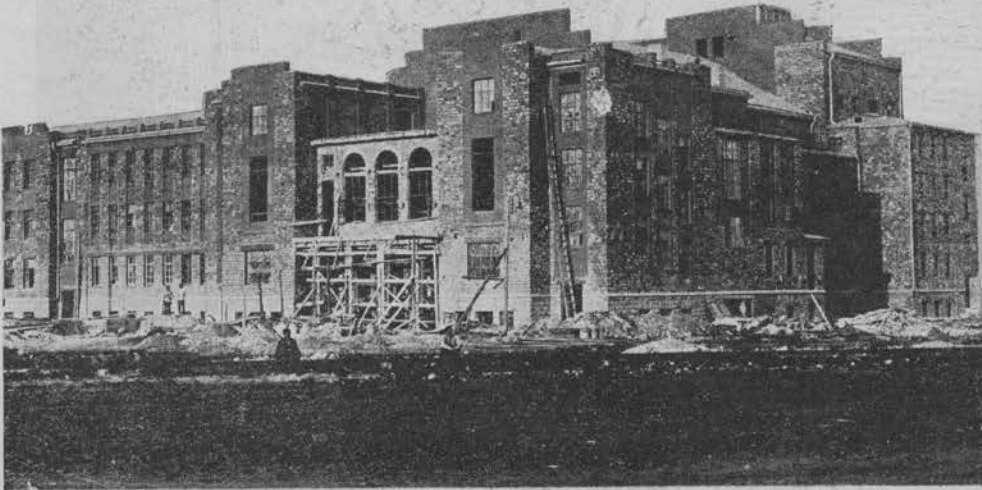

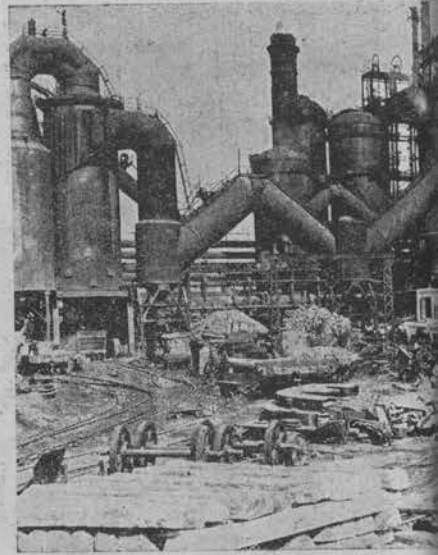

Загальний вигляд робіт

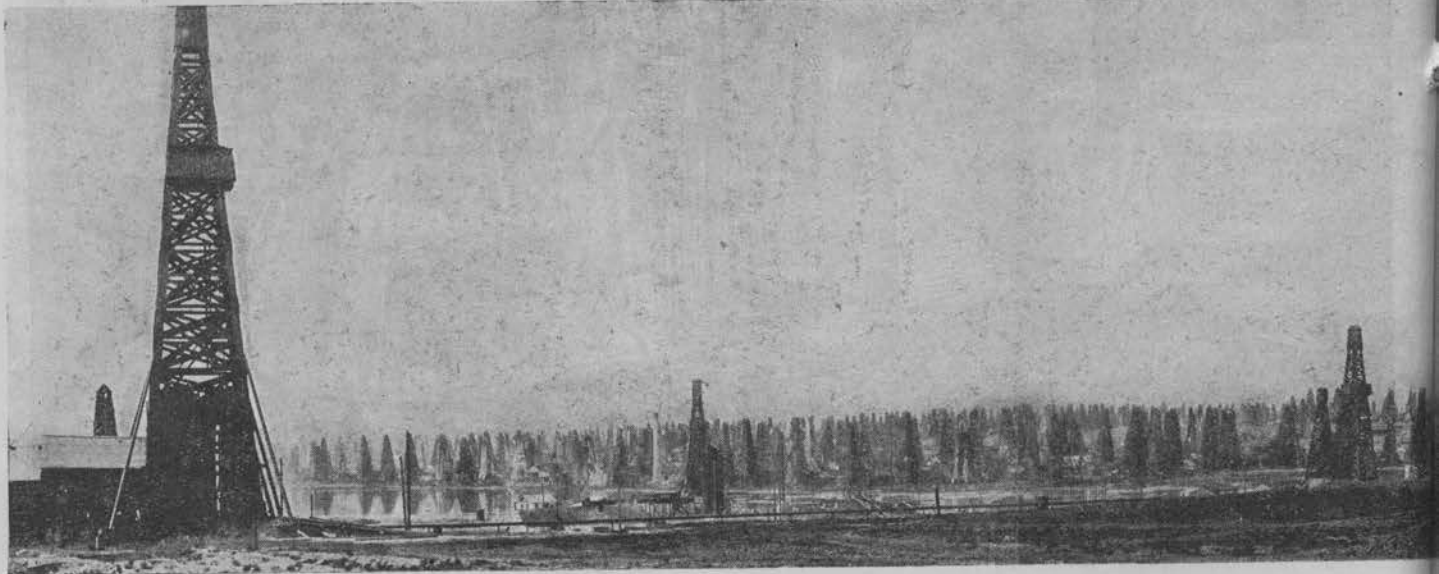
РОБІТНИЧИЙ ПАЛАЦ ГІРНИКІВ

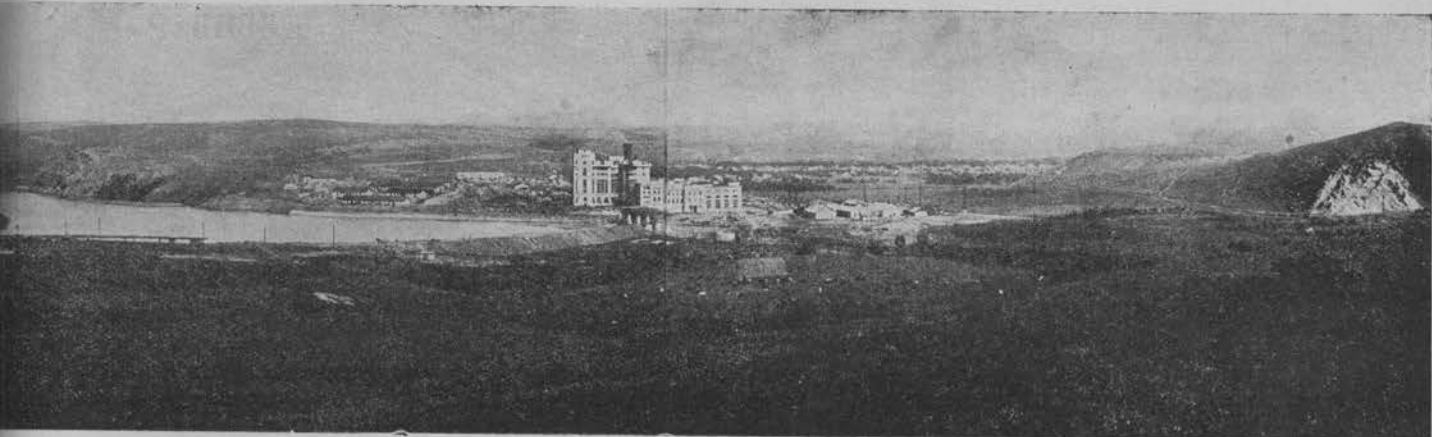
Донбас

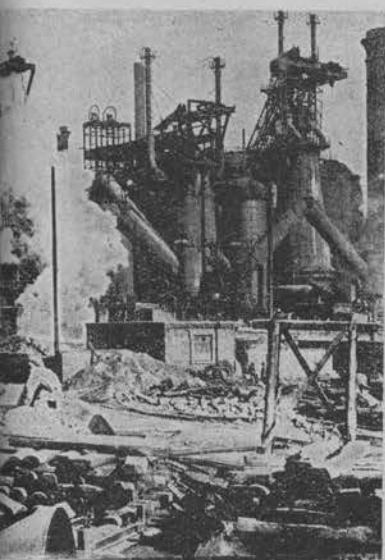
Сталіно

Баку

та станції (праворуч)

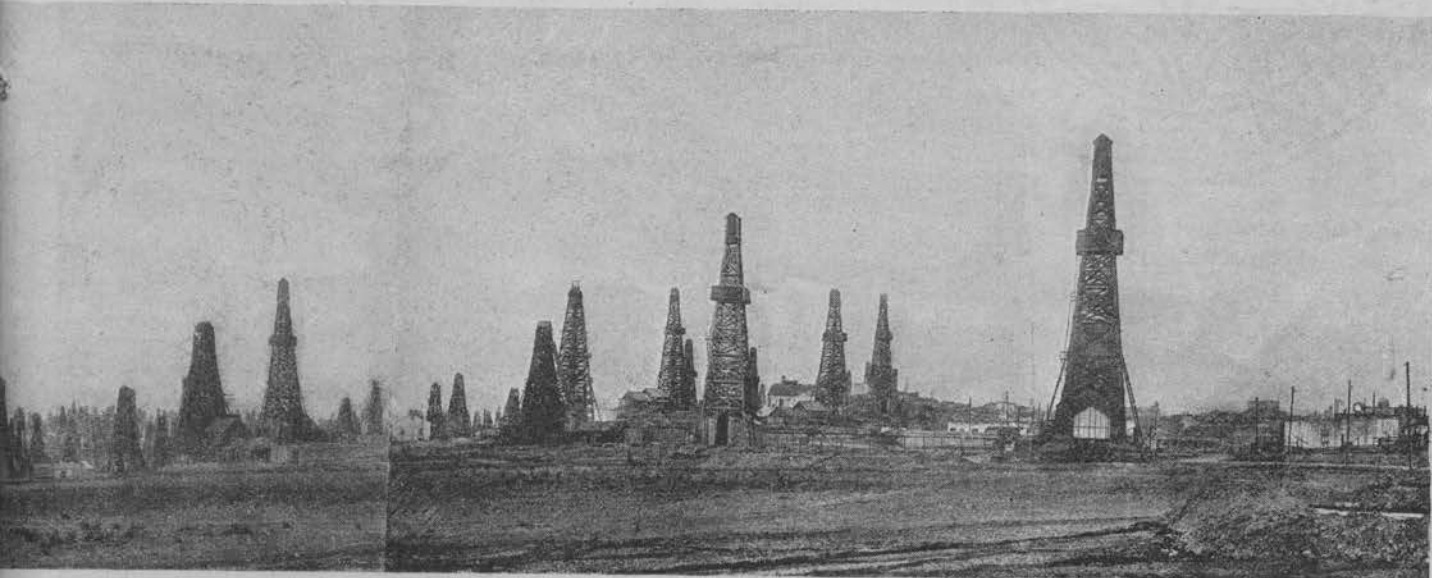
Домни

РОБІТНИЧИЙ ПАЛАЦ ГІРНИКІВ

Донбас

НАФТА

Нові промисли

ГЕТЬМАНСЬКО-НІМЕЦЬКИЙ ДОГОВІР

*Панує А. Петлюра вказує на умови договору
Української Народної Республіки з Німечкою
і Австрією від 18 лютого 1918 року.
Умови цього договору були такі: Німечка і Австрія
визнали Українську Народну Республіку і зобов'язалися
вжити всіх заходів для забезпечення її незалежності
і територіальної цілісності. Крім того, Німечка і Австрія
зобов'язалися надати Україні всі права, які належали їй
як частині імперії Австро-Угорщини.*

А. Петлюра

Перший кабінет генеральних секретарів України

З права—Петлюра, Єфремов, Винниченко, Барановський, Стешенко; стоять з ліва—Христюк, Стасюк, Мартос

1918 рік
18 лютого 1918 року в Берліні було підписано договір між Українською Народною Республікою та Німечкою і Австрією.
Цей договір мав на меті визнання Української Народної Республіки та надання їй всіх прав, які належали їй як частині імперії Австро-Угорщини.
Договір був підписаний в присутності А. Петлюри, який вказує на умови цього договору.

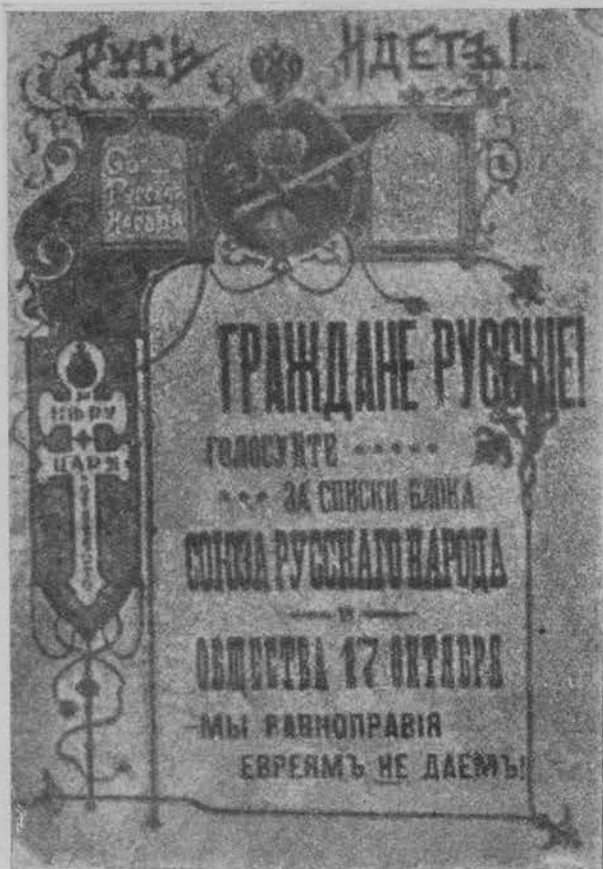
Гетьман Скоропадський (1), Ханенко (2) та Кочубей (3)

Герб „Української Народної Республіки“

Петлюра (ліворуч) зі своїм штабом

Документи темного минулого

Плакат „Союзу руского народу“ до виборів в установчі збори. Праворуч вгорі—прапор „Чорнотенного Союзу Михаїла Архангела“, внизу—Распутін серед своїх придворних прихильниць

КОЛЧАКО-ФРАНЦУЗЬКА „СЕРДЕШНА ЗГОДА“

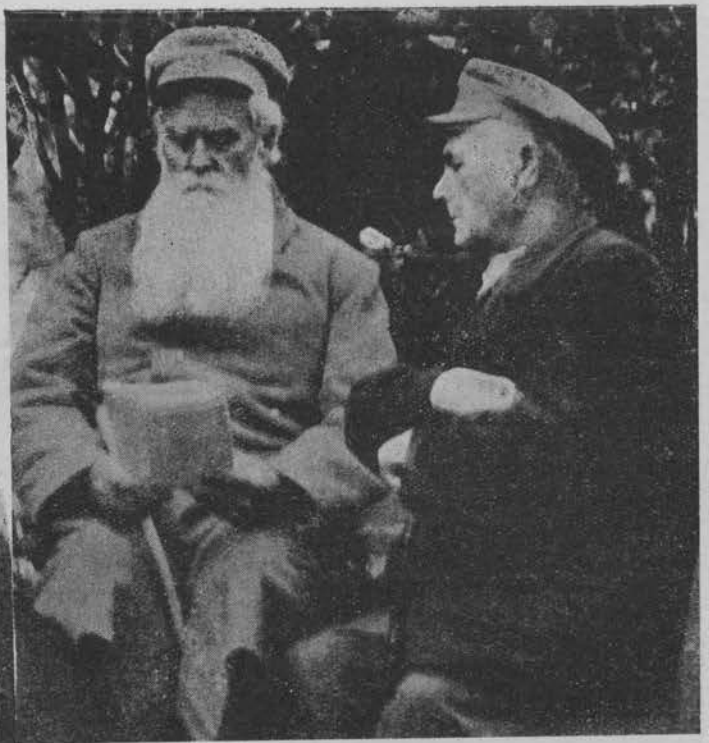

„Правитель“ омський Колчак. Праворуч ген. Жанен, Головноком Союзним військом у Сибіру (**), та Колчак (*) на параді в Омську

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ БУДИНОК ВETERANІВ РЕВОЛЮЦІЇ

Нарис Д. Ліста

ПАВІЛЬЙОН Бовадо. Таким надписом французькою мовою, вирізбленим на камені коло входних дверей, зустрічає вас сірий корпус Всеукраїнського будинку ветеранів революції. Багато років тому французький філантроп Бовадо —рантьє, що нажив солідний капітал, звів тут затишне кубечко для богомільних стариків. Богадільні недовго довелося прожити на жалюгідні крихти з мільонів французького лихваря—і соцзабез потім прийняв на утримання радянської скарбниці всіх цих голодних стариків, що ледве животіли. Богадільня на французькому провулку опустіла. Стариків розмістили в соцзабезівських будинках опікування. На цім тижні в старих, раніше похмурих приміщеннях

Ветерани Арендт та Зорін—старий більшовик

богадільні відкрито будинок ветеранів революції. Ідея його організації виникла ще в 1925 році, коли за пропозицією всеукраїнського старости тов. Петровського ВУЦВК вирішив відзначити 20 роковини революції 1905 року влаштуванням притулку для заслужених революціонерів. Вибір упав на Одесу, що має розкішні природні багатства півдня...

* * *

Будинок ветеранів може справедливо пишатися своїми сивими мешканцями. Вони з'їхали сюди з усіх кінців країни на відпочинок, щоб у тиші та спокої закінчити свій тяжкий, суворий шлях боротьби. Ми зібралися в обголеному садку з осиротілими деревами і пожовклими кущами.

Постатний Арендт дарма відмахувався від настирливого об'єктиву фотографічного апарату. Спритний фото-репортер уже клацнув опустом і на півці негативу вже відбилися неясні контури людських постатей.

Арендт—яскрава політична фігура, один з небагатьох тепер живих учасників найбільших революційних подій. Рідкі, але глибокі зморшки покривають його гарне, відверте обличчя і сріблом сивини вилискує його волосся та широка борода. І від усієї його високої, непокірливої постати віє мідцю невтомного борця. Арендту 85—років, але він зберіг бадьорість і кришталеву ясність розуму.

Список революційної діяльності Арендта буквально невичерпаний. Він активний учасник польського повстання в 1863 році, боєць партизанських героїчних батальйонів Джузеппе Гарібальді, що боролися за визволення молодій Італії від ав-

Будинок ветеранів революції в Одесі. Вище — народоволка Лубенська

стріського поневолення, і непереможний солдат Паризької комуни, що повстала в 1871 році. За участь в польському повстанні він за вироком варшавського військового суду заплатив 5 роками заслання з позбавленням прав у Вологодську губерню, за Паризьку комуни—засланням з розпорядження департаменту поліції до Єривані.

Роки тюрми й заслання викували в ньому не тільки палкого бунтаря революції, а й вічного борця науки. Арендт—член Паризької академії наук, учений археолог і почесний член Московського археологічного інституту. Його перу належить багато цінних наукових праць.

* * *

Арендт зустрів у будинкові ветеранів своїх сучасників народовольців, що пройшли такий же тяжкий шлях каторги, заслання, арешту й провалів. Ось—С. С. Леон—учасник першої збройної демонстрації в Одесі, в 1878 році, під час суду над Ковальським. У Леона—голене, енергійне обличчя, з бистрим поглядом крізь рогові окуляри. Він з юнацьким захопленням згадує гучну, в свій час, історію втечі руських поселенців з Сибіру до Америки.

За участь у збройній демонстрації—Леон просидів в одеській тюрмі рік, а потім його було заслано в найхолоднішу крижану область—до Верхнярську. І от тут, у тяжкій суворій дійсності полярного кола, розігрався трагічний епізод, гідний пера геніального романіста—Жюль Верна.

За участь у втечі і за відмовлення від присяги Олександрові III, що став на царство—Леона з Верхнярську вислали до Середнь-Колімицьку, де він прожив до червня 1886 року. Грудневе повстання московського пролетаріату в 1905 році знову покликало Леона в лави борців і він на барикадах Пресні бився з ненависним самодержавством.

В Одесі він пише мемуари про своє барвисте, бурхливе життя, що захоплює, як авантурний роман.

* * *

Ми стукаємо в двері кімнати, відведеної старій народовольці-Лубенській. Нас зустрічає чистенька бабуся в чепчиківі. Вона змішалася спочатку, побачивши фото-апарат, але через пару хвилин вона вже розповідала нам про минулі роки її революційної діяльності.

Її „службовий список“—це історія життя багатьох славних поколінь революційного народництва. В московському гуртку

чайковців Лубенська зустрічалася з Крапоткиним, Кравчинським, Аренфельдом та іншими. Потім—ціла смуга арештів, тюрми, поліційного нагляду і знову пропагандистська діяльність серед робітників, учительства.

* * *

З підвального поверху будинку донісся смачний запах страви. Старих покликали до обіду. Їх поки-що-12 чоловік. Деякі з родинами. Ось старі більшовики—шлюсар Зарин і тесляр—Егліт. В молоді роки на зорі марксистського руху вони вступили в лави передового пролетаріату, і на ризьких заводах їх знають, як стійких борців за Жостень. В найтяжчі роки молодого Республіки Рад обидва вони, що давно вже переступили за піввіку, згорблені від боротьби проти царату, беруть рушницю і поспішають на фронт—на поляків, на Колчака і Денікіна. До останнього часу обидва вони—відповідальні радянські робітники. Зарин був членом губревтрибу, Егліт—працював спочатку в ЧК, а потім у ВУЦВК'у і Харківському комгоспі.

* * *

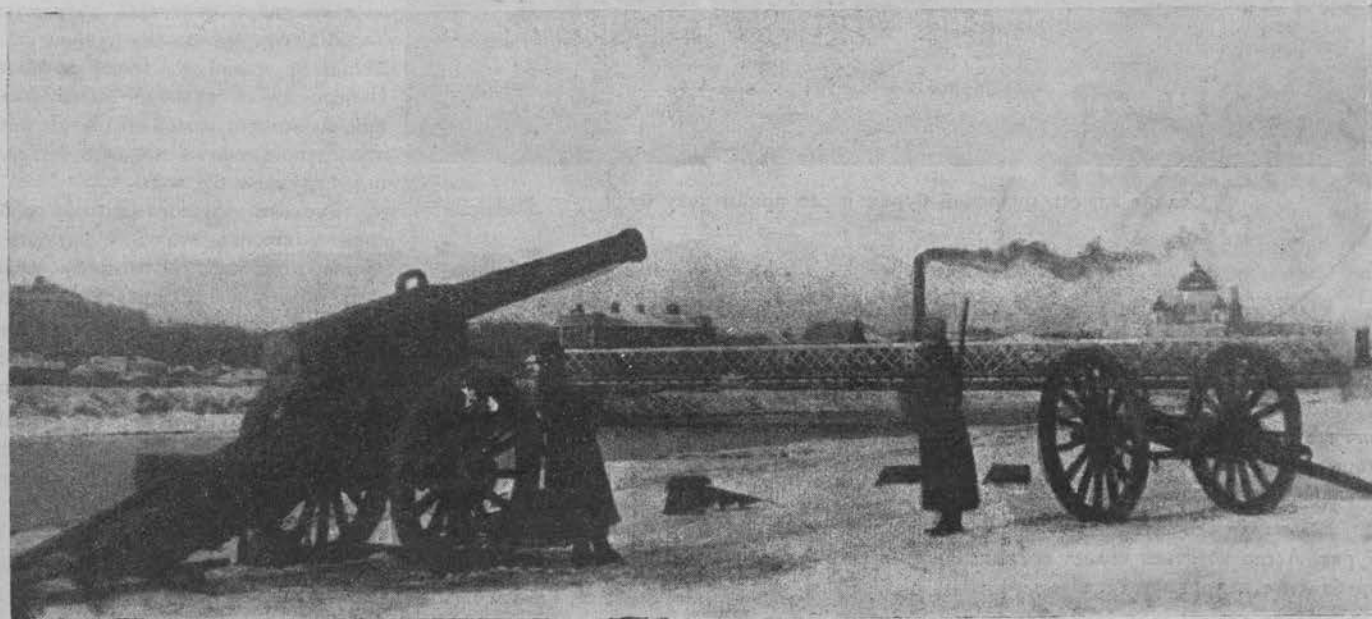
Два слова про нашого „гіда“—зав. будинком Романовського Ми закінчуємо обхід будинку, де гострий запах фарби й чистота обновлених кімнат говорять за хазяйське око і піклування.

Романовський—колишній робітник одеського заводу „Жако“ найстаріший більшовик. Він—живий літопис революційної історії Одеси.

На своїх міцних плечах він виніс найжорстокіші репресії царських градоправителів. Він зазнав їх за участь у численних страйках, за „крамольні“ заклики до солдатів японського фронту, за організацію самооборони в погромні дні. Він об'їхав усі тюремні каземати величезної частини Росії, а після лютого був комісаром Одеси і разом з Раковським збільшував міць Червоної гвардії. Романовського в 1912 році одеські робітники висували кандидатом до державної думи, а пізніше посилали його в Думу ходоком. Тепер ветерани багато де-чим зобов'язані його енергії і праці в справі устаткування всеукраїнського будинку в Одесі. Соцзабез бідніший за французьких рантиє, але навряд чи богомільні старики, що жили в богадільні, знали такий догляд, затишок і комфорт, як тепер ветерани революції.

За їхньою спиною довгі, довгі, незабутні роки революційної боротьби. А спереду—радісне споглядання могутнього будівництва соціалізму, що йому вони заклали міцний фундамент ціною крові, мук і героїчних подвигів.

МОСКВА В ЖОВТНІ 1917 РОКУ

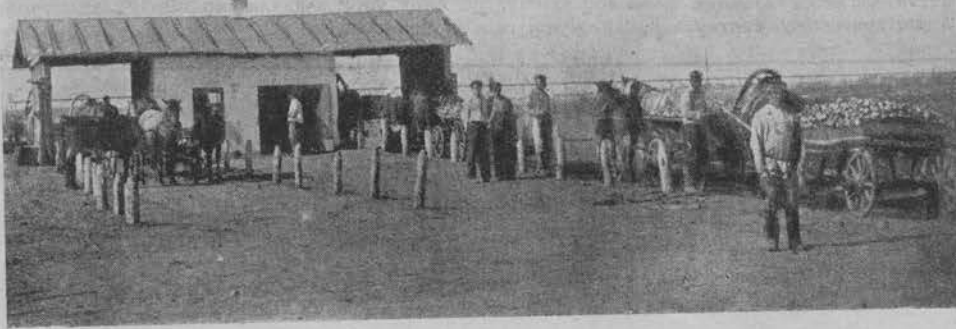

Батарея біля Кримського мосту обстрілює Кремль

Біле золото

Прийнятий цукровий буряк складають у величезні кагати, звідки механічний транспортер потягне їх у цукроварню

Селяне здають цукровий буряк через приймальню будку

Нарис З. Шкурби

МИ наближаємося до найбільшої на Полтавщині Жовтневої цукроварні, біля містечка Карлівки. Що ближче до неї—то більше людей метушиться в степу.

То почалися широкі лани цукроварні, що мало не на 11 тисяч гектарів простяглися. На них іде нині гарячкова робота: копають буряк. Сотні й тисячі копачів вивертають його з землі, сотні й тисячі возів забирають.

Всі шляхи до цукроварні вкрито возами й гарбами: їде буряк. Легко котяться колеса по наковченому шляхові; коням не треба дуже напружуватися.

Шляхи возів і гарб сходяться до приймальних будок. Невеличка робота будки: обдивився буряк, зважив і—„паняй“ до площі, де буряк складається, а от не встигає вона впоратися, черга стоїть. Черга біля всіх п'яти будок; звідусіль прибувають все нові й нові підводи, буряком повні.

На чималій площі кожна підвода лишає купку буряку й знову їде до будки важитися, порожня. З купок—ростуть, одна за одною гори, що в них десяткі тисяч центнерів збираються.

Від гір буряка до цукроварні—бетонний жолоб у землі зроблено. Поперек цього жолобу,—інший, залізний, на колесах, жолоб стоїть. До нього проведено кишку, з неї весь час, сильним струмком б'є вода.

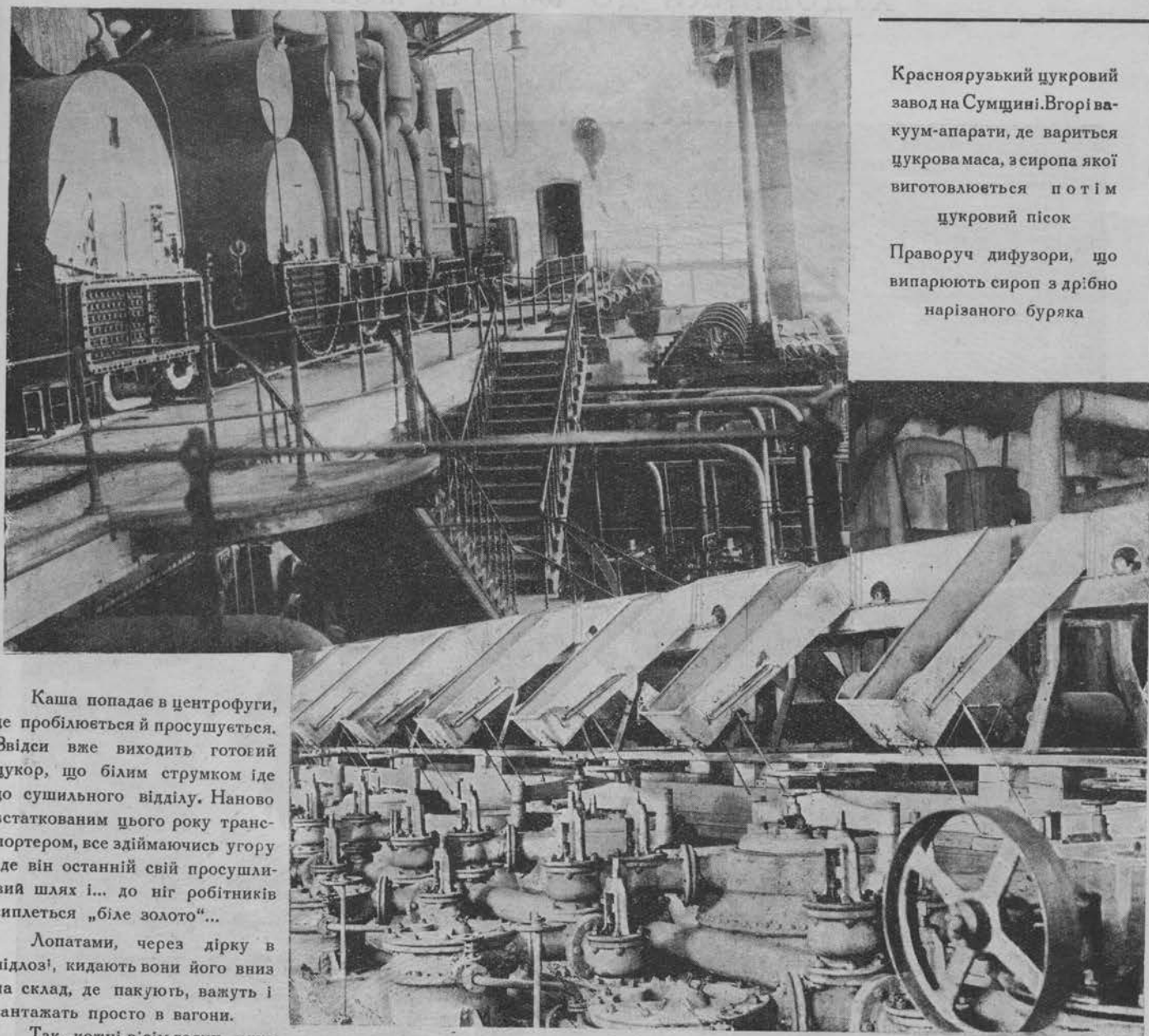
Вподовж залізного жолобу робітники з вилами стоять і кидають у нього буряк. Вода той буряк підхоплює й тягне за собою, по одному, потім, по другому жолобу, аж до цукроварні.

По дорозі, пливучи за водою, він і обмився, але не досить і тут його починає вимивати спеціальна машина ще, й обмивши—подає в елеватор. Елеватор тягне нагору, а потім кидає в січкарню.

Ниж у січкарні, круглий, скажемо крутиться: за 5 хвилин ріже 140 пудів буряка й подає бурякову стружку на транспортера. Білим, безкінечним струмком іде стружка цим транспортером до великих, залізних діжок—дифузорів.

Тут її висолоджують. Великим натиском гарячої пари зі стружки вижимають увесь сік. Сік іде в один бік, а висоложена стружка, що зветься вже жомом—іншим шляхом іде геть із заводу, на двір.

Сік починають очищати й випарювати, його пропускають через цілу низку апаратів. Поступово він перетворюється в густий сироп, потім стає густою кашою, що в ній яскраво проглядають кристали цукру.

Краснояруський цукровий завод на Сумщині. Вгорі вакуум-апарати, де вариться цукрова маса, з сиропу якої виготовлюється потім цукровий пісок

Праворуч дифузори, що випарюють сироп з дрібно нарізаного буряка

Каша попадає в центрофуги, де пробілюється й просушується. Звідси вже виходить готовий цукор, що білим струмком іде до сушильного відділу. Наново встановленим цього року транспортером, все здійснюється угору іде він останній свій просушливий шлях і... до ніг робітників сиплеться „біле золото“...

Лопатами, через дірку в підлозі, кидають вони його вниз на склад, де пакують, важать і вантажать просто в вагони.

Так, кожні в сім годин, цукроварня перетворює 2000 центнерів буряку в 287 центнерів цукру, 74 центнери патоки та 1600 центнерів жому. За добу—це робиться тричі, а таких доб цього року буде сто двадцять.

Круглу добу пливє жолобами буряк до цукроварні, круглу добу робітники й машини без відпочину його перероблюють і поступово зменшуються запаси сировини. Натомість від заводу від'їздять день-у-день цілі потяги цукру, а поруч ростуть цілі гори цінного корму для худоби—жому, наповнюються патокою величезні цистерни.

Патока, що нею донедавна расплачувалися з плавтаторами буряків, тепер використовується далеко раціональніше. З неї одержують не поганий спирт для всякого вжитку. Гуральня, що трохи осторонь від цукроварні, переробить цього року мало не 60 тисяч центнерів патоки з трьох цукроварень: Жовтневої Ленінської й Халтуринської.

* * *

„Товариш урожай“ постарався цього року для цукрових буряків.

Вродило їх по 240 центнерів на кожному з 2500 гектарів, що посіяла сама цукроварня, та по 170 центнерів на тих 2000 гектарах, що посіяли селяне.

За 120 днів і ночей безупинної праці цукроварня переробить 720 тисяч центнерів буряку, але це ж не весь ще. Доведеться ще й іншим цукроварням 250 тисяч центнерів віддавати.

Та люди невдячні: даси їм добрий врожай, так вони ще й гордують. Глянеш на зібране поле біля цукроварні, а на ньому скрізь буряк стремить: не схотіли копати, де дрібний удався. А торік було—як пройшли копачі, чорна земля зосталася, чиста, як є!

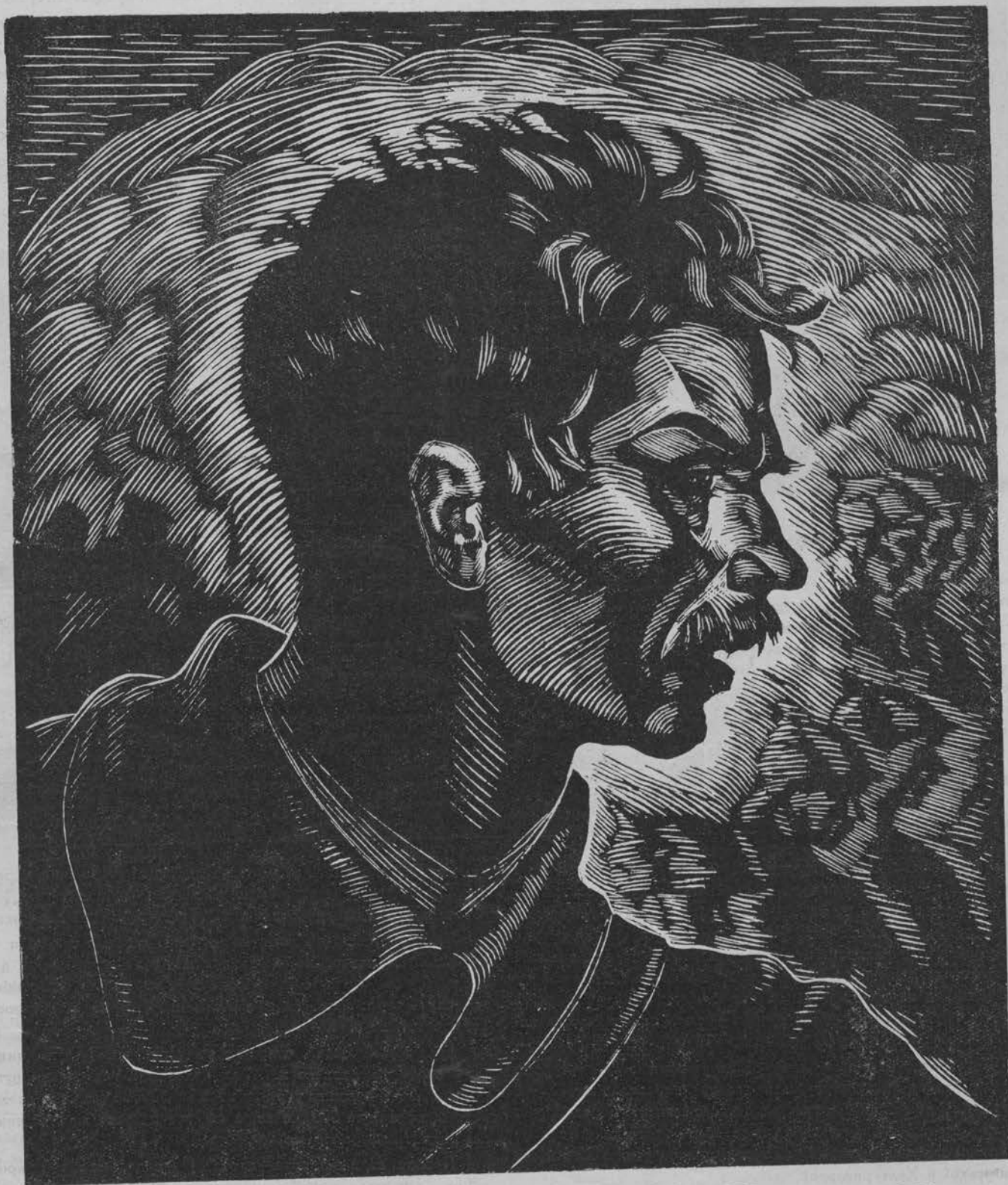
Ціла армія людей, чоловіків та жінок, працюють нині в цукроварні та навколо неї. 700 чоловіка в три зміни цукор роблять, 2600 чоловіка буряк копають, 1000 чоловіка—возять його підводами та 300 чоловіка по господарствах, з осінньою посівкампанією управляються.

Пройде страдна пора—спочатку копка, потім—цукварення,—лишиться з цієї армії лише постійний кадр, 450 чоловіка. Але тільки до весни.

І так що року.

Й що року успішніше ця армія бореться, під досвідченим керівництвом своїх командирів, завойовує нові й нові позиції. Все більше й краще виробляє найпоживнішого харчу для людини—„білого золота“...

В. Касіян

Борець снід Перекону

ДИПЛОМАТИЧНА МІСІЯ

Уривок з повісті П. Панча „Голубі ешелони“

Петро Панч

Повість Петра Панча „Голубі ешелони“ друкується в книжці з тією ж назвою. За цю книжку автор одержав другу премію на всеукраїнському ювілейному Жовтневому конкурсі при Наркомосі

ВІЗИТОМ Лець-Отаманова зацікавився в першу чергу пасажир з круглою головою, що висіла з канапи мов гарбуз. Він направив на сотника щілинки своїх очей, видовбаних у пухких горбках і, не міняючи пози, запитав:

— Чого вам треба, пане коменданте?

— Дозвольте...

— А дама?— про бурчав все той же роздратований голос,— кличте її сюди, а сами не вертіться перед носом.

Голова, схожа на гарбуз, ткнулась униз і тоненьким голоском лагідно проговорила:

— Тодосю, пане Тодосю, та почекайте, от постична натура. Вибачте, пане, як вас?

— Сотник,— відповів, випрямляючись Лець-Отаманів.

— От бачите, сотник, значить чин такий, а це наш славнозвісний, ви може й не догадуєтесь, це наш...

— О, затараторив уже,— знову буркнув пасажир з нижньої канапи.

— От темперамент, хоч би й не знав, що це краса й гордість України, а серед цілого б ярмарку пізнав. А ви що хотіли, голубчику?

Сотник недовіркою глянув на нижню канапу, на торочки з халоси і, ще вище піднімаючи голову, спитав:

— Що це за вагон?

— Еге, голубчику, це не вагон, а просто мозок, навіть більше, це доля України. Це, голубчику, мій, мі-сі-я. Дипломатична місія, до французів у Одесу.

Лець-Отаманів непомітно втяг голову в плечі.

— Місія,— ще раз сказав той же дипломат і вже поважно, мовчки зажував губами, на яких висіла пара схожих на штанини вусів.— От поїзд стоїть,— почав він знову, підпираючи рукою голову,— а ви знаєте, голубчику, що зараз від нашої поїздки, можна сказати, залежить все. Та ви сідайте.

— Ну просіть же даму,— промимрив, ніби засипаючи вже, все той же надтріснутий хриплий голос.

— Та звичайно ж, просіть, а хто вона така? Бо, знаєте, тут можуть і секретити.

— Це моя... родичка,— відповів, давлючись, сотник уже голосом, який навіть самому йому видавався за принижений,— родичка й щира українка.

— Так прошу, просимо,— заметушився дипломат, спускаючи ноги з верхньої канапи.

Лець-Отаманів виглянув до коридору й проговорив:

— Ніна Георгіївна, зайдіть, вас просять.— Ніна Георгіївна охоче переступила поріг.

З її появою два дипломати, що мовчки сиділи на канапі, сонливо кивнули головами й хотіли, посувувшись, дати для неї місце, але, коли вона підвела до них свої блакитні під білою пухнатою шапочкою очі, дипломати вмить зірвались із місць і запобігливо розшаркались.

— Просимо, просимо пані.

Ще більшу метушливість виявив дипломат, що сидів на верхній канапі. Він незграбним рухом ляпнув разом обома долоньками додолу собі під живіт і, хутко зажувавши губами, ніби гикнув.

— Ой! Вибачаюсь, пардон. Ви пані, трошки сядьте в гробль, доки я... хоч знайомтесь. Ото вам, вибачаюсь пані, ще трошки, наш відомий професор і міністер, пан...

— Потуга,— подаючи руку, сам назвав себе смуглявий з блискучими очима під золотими окулярами на сухому обличчі професор у чорному сурдулі. Другий дипломат був з плескатим невиразним обличчям весь сірий, як і його вбрання.

— Пан редактор нашої газети,— сказав, упоравшись із туалетом, дипломат.— Пан редактор, а я, голубчики мої, як що хочете знати, кооператор Загнибеда. Настоящий хахол. Мов вам шанування. А що ж це наш славетний Тодось. Пане Тодосю!

— Зліз уже?— роздратовано промимрив той же голос.— Господи, коли ти нарешті вкоротиш йому віку.

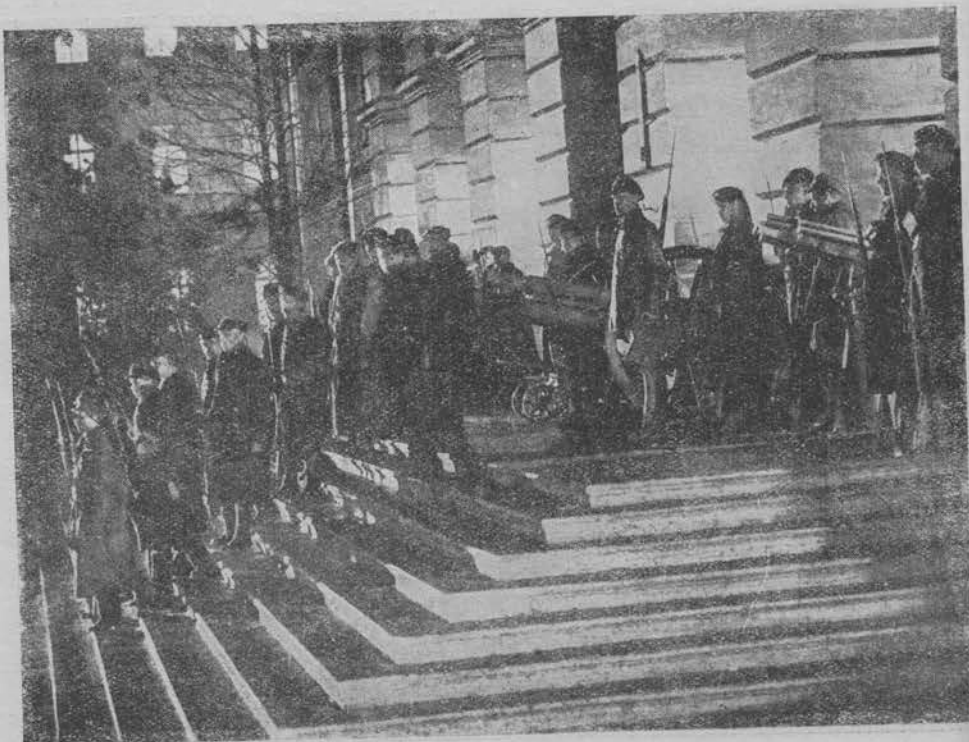
— Ви не спите, от темперамент, вибачте, панове, це наша знаменитість.

— Загнибеда сядь. Не дратуй мене хоч ти!

Кооператор по ведмежому відсунувся в другий бік і все так же запобігливо договорив:

— От темперамент. Не любить слави, хоч і поет, а не любить слави. Це ж, панове, наш, так би мовити, бард револю-

ДЕСЯТЬ РОКІВ ТОМУ

Смольний у Жовтневі дні 1917 року

УРЯД ПРОЛЕТАРСЬКОЇ ДИКТАТУРИ

Засідання Ради Народніх Комісарів. В центрі В. І. Ленін

ції, наш славетний пан Тодось. Ви може підведетесь, Микито Опанасовичу, тут дами, можна сказати, на ліцо.

Ніна Георгіївна, почувши хриплий голос із кутка, раптом зашарілась і навіть хотіла вже підвестись, але коли Загнибеда запобігливо заметушився перед канапою, всуриоз повторюючи прізвисьце, яке не сходило ось уже де кілька років із уст кожного щирого громалянина, вона сіла й, переливаючись тіннями на обличчі, втупила свої очі з блискучими вогниками в темний куток. Також почував себе й Лец-Отаманів. З паном Тодосем він зустрічався в перший раз тоді, як його образами, його лірикою, його гаслами жив уже з перших гімназійальних днів. І коли Ніна Георгіївна може ждала тільки глянути на живий образ співця, трубадура першої весни, то Лец-Отаманів, як мужчина, мусів до того ще й повести з ним бесіду, якою б можна було потім пишатися перед тою сірою масою, що там десь повзає поза ешелонами. Яку б можна було потім передавати із роду в рід в своїй фільмі. До такого моменту Лец-Отаманів не був готовий і тепер напружено ламав голову над тим, що сказати розумного, аби зав'язати бесіду, а може й довідатись, що зараз творить це сляво, цей єдиний кумир, володар дівочих дум і смолоскип натхнених борців за ідею правди і свободи. Кооператор Загнибеда просунув свою голову в куток і щось шепнув до пана Тодося.

ОСТАННІ ДНІ ІМПЕРІАЛІСТИЧНОЇ ВІЙНИ

Тов. Дибенко на фронті в Чернівцях

— Тільки будь ласка, не дихай на мене,—проговорив із кутка пан Тодось, соваючи ногами,—ну, гаразд, перепрашаю, панове!

За цим із темної смуги на світ висунулось заспане волохате з роскуйовдженою бородою й зачіскою кругле обличчя. Сірий його піджачок на зім'ятій сорочці, як і штани, були одного коліру й вигляду з його нечісаною головою. Пан Тодось, лупаючи заспаними очима, обвів купе, зупинився на пані й апатично плямкнув губами; потім він чиркнув поглядом по сотнику й втупився у вікно.

— Дує?

— Так, завірюха щось страшного, —раптом стративши голос, ледве відповів Лец-Отаманів і тут же подумав: „Звичайна собі людина, навіть морда якась плебейська, чого ж я зніяковів. А може це просто жарти?“

— А чого ви стоїте?—все ще лупаючи сонними очима у вікно, буркнув пан Тодось.

— Вибачте, може ми заважаємо? — запитав уже більш вільно Лец-Отаманів.

— Поїзд чого стоїть?

— Вибачте, паротяг зіпсувався.

— А ви одружені?—не слухаючи сотника, запитав пан Тодось і лінкувато перевів погляд на Ніну Георгіївну.

— Так, відказала вона, раптом спалахнувши.

— Може й чоловік з вами?

Ніна Георгіївна зиркнула на Лец-Отаманова, почервоніла ще більше й проговорила:

— Так, зі мною.

Пан Тодось зробив не зовсім зрозумілу гримасу й сказав уже до Загнибеда.

— Там восталось що небудь?—В цей момент вагон здригнувся, всі нагло

ЗЗАКОРДОНУ НА ЖОВТНЕВІ СВЯТА

Швайцарська робітничка делегація на Харківському вокзалі

клякнули носами і колеса завищали під підлогою. Лец-Отаманів вірвався з місця.

Теж саме зробила Ніна Георгіївна і разом вискочили до коридору.

— Вибачте, ми до свого вагону.

— Чекайте-но, ви ж не встигнете, а пані й зовсім загубиться в снігу, — проговорив професор.

Ніна Георгіївна збентежилася:

— Там речі мої, я навіть не встигла замкнути чемодан, господи, я забула замкнути чемодан. Побіжимо, прошу вас.

Поїзд ще дужче смикнув і вже покотився прискореним ходом.

— Ну куди вас по такому снігу, — сказав Лец-Отаманів, — за речі не турбуйтеся. Туди ніхто не зайде. Вибачте, — проговорив він, уже до дипломатів, — до першої станції побудемо у вас.

— А будь ласка, хоч і до Одеси.

Ніна Георгіївна не могла заспокоїтись і почала знову нервово мняти хусточку в руках. Її соковиті вуста перекривились і здавалося, що вона зараз не витримає й розплачеться, але Загнибеда, що вже довгий час чухав потилицю, знов проговорив:

— Одеса, ой Одеса. Біда нам буде, пане Тодосю, з вашим темпераментом. Ви вже, хоч завтра не прикладайтеся, а то французи, хай вони зашморгнуть, дуже вже тендітні.

— Начхать мені на ваших французів, — відповів пан Тодосю.

— А доки що вони на нас чхають, ой чхають, та ще й кажуть, щоб ми на здоров'ячко говорили.

Лец-Отаманів встиг уже оволодіти собою і запаливши цигарку, запитав ніби між іншим:

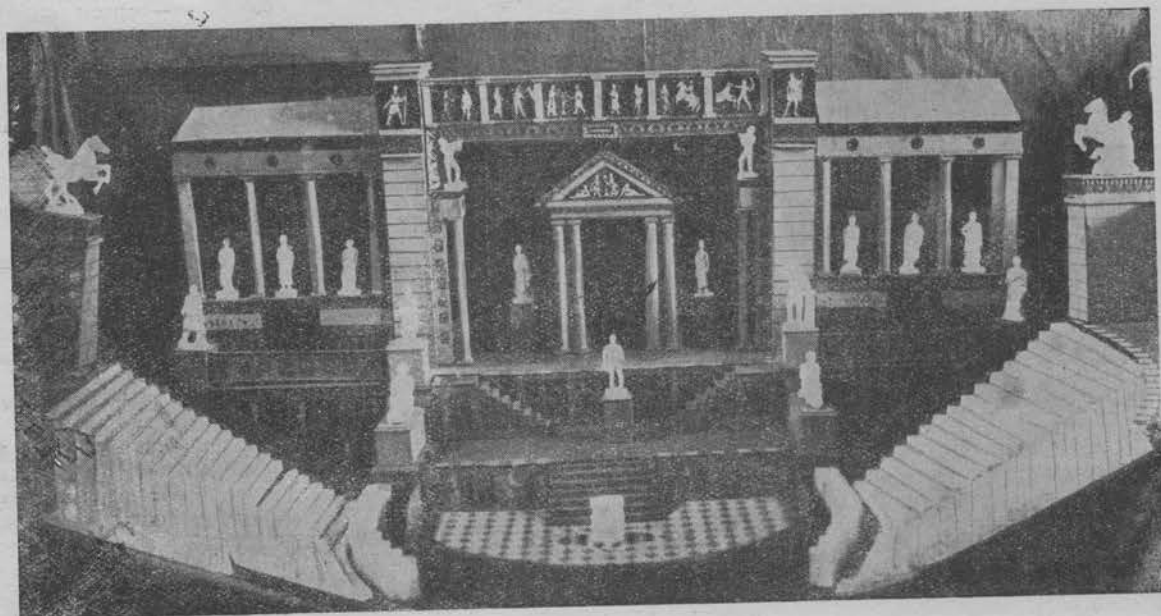
— А з цих переговорів буде який небудь толк?

— Бог його святий знає, — відповів Загнибеда, чухаючи уже волосаті груди, — бог його святий знає. Здаються потрошку. Попереду було полковник Фрейденберг такого заспівав, що й гай-гай: Ви, говорить, теж більшовики. Як вам подобається? Більшовики, говорить, та ще й другого сорту. Ви, говорить, склали угоду з німцями і потім розстрілювали добровольців. Коли це було, щоб ми розстрілювали добровольців? Або звідкіля вони взяли, що Голова директорії, наш поважний Голова, став більшовиком. Так за це, мовляв, зараз же його щоб по шапці з директорії і Петлюру теж щоб по шапці, бо в Європі його вважають за бандита. Чуєте, за бандита? Нашого батька Петлюру. Так через це, мовляв, доки він буде у директорії — Франція не може з нами підписувати умови, А третього члена директорії, ви знаєте кого це, так ще краще: щоб колінком за те, що, мовляв, занадто вклоняється Бахусу.

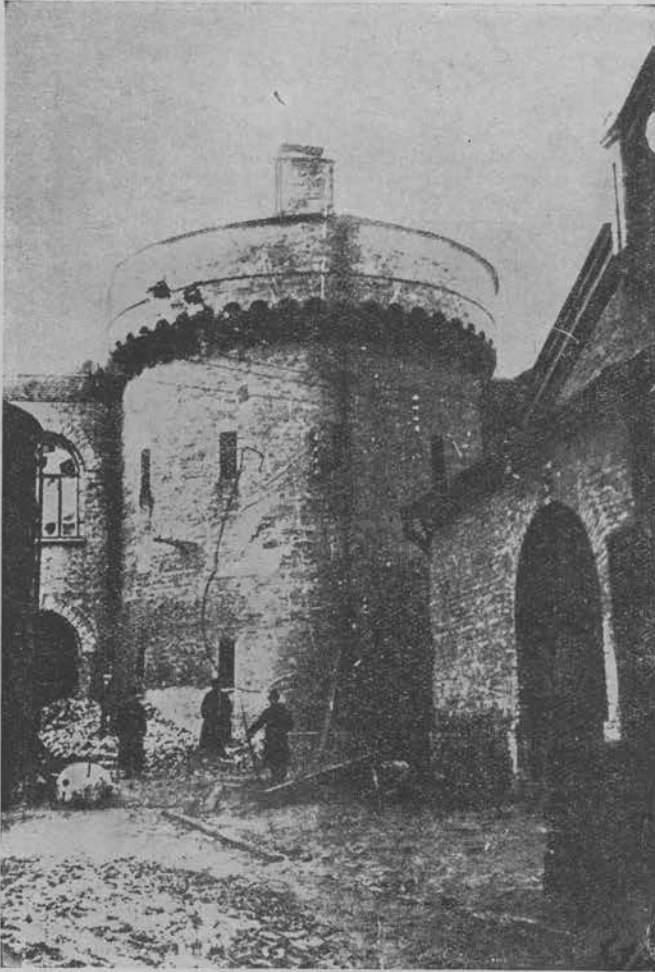
Почавши лікувати з чуханням потилиці, Загнибеда, чим далше, тим говорив хутчіше. Він ніби боявся, що коли зупиниться хоч на хвилину, рука його знову полізе до потилиці і тоді за національною традицією, доведеться розтягати слова, як молоде сало на зубах, а тому він і говорив уже, мов трохкотів вентилятор.

— Це вже як хочете, а на мій особистий погляд, — правда, може хто й іншої думки, а на мене так це вже недалеко і від втручання в наші внутрішні справи. А звідкіля само собою виникає, щоб надалі списочок членів директорії складався тільки за згодою Франції. Оце вони й ставлять своїм першим пактом угоди. Друга вимога не така вже страшна, це, — щоб ми склали негайну угоду з добровольцями й поляками й мали армію у триста тисяч. Правда, амуніцію для армії дають вони самі, а за це ми мусимо тільки брати участь у боротьбі проти біль-

АЗЕРБАЙДЖАН ДО ДЕСЯТОГО ЖОВТНЯ

Проект нового будинку Рад

Київський арсенал підчас січневого повстання

шовиків. Погано тільки, що це буде разом із другими арміями, що вони ж таки їх і зформують, ну значить з добровольцями й поляками.

Ну, це, я кажу, не так страшно, а от, щоб наша армія була під їхнім контролем і щоб ми просувалися посередині поміж поляками й добровольцями, це вже дуже, позаяк своєю властью можемо наставляти тільки там, де пройде наша армія.

— Поляки, звичайно, підуть по Правобережжю, — вставив професор.

— Очевидно, очевидно, а добровольці через Донбас.

— А які ж їхні матері-

яльні претензії? — запитав Лець-Отаманів. — Матеріальні? Бог їх святий знає, що вони думають. Доки що карт своїх вони, шельми, не розкривають. Говорять тільки, щоб значить контроль над залізницями й над фінансами, на час, мовляв, війни, ну а на далі бог його святий знає. І це, я гадаю, не так страшно. Далі можна було б із Турцією, чи там із шведами зговоритись, як це робив Хмельницький, або Мазепа, та й колінком їх. Правда, коли б ми підписали цю умову, зразу б одержали мандат на двох представників у Лігу Націй, а там уже стоїть питання про наше визнання.

— Тільки тоді буде визнання? — здивовано, ніби не покладаючись на свій слух, переспитав Лець-Отаманів: — А чому ж у газетах пишуть про це, як про факт, майже оформлений?

— Як підпишемо цю умову, то й буде оформлений. Доки що торгуємось, хоч звичайно приємніше б оце пертися замість Одеси уже в Женеву, але що ж ти зробиш. Питаємо значить, які ж ви нам дасте гарантії, ну хоч би про кордони з поляками, або про наше попереднє визнання. Так вони що кажуть: найкраще визнання, це факт підписання такої умови. А що до кордонів з поляками, так будьте мов певні, кажуть, що ми вас з ними помиримо. Ну, з добровольцями про автономію ви, мовляв, і самі добалакаєтеся.

— Про яку автономію? — питаємо: — ви ж нас збираєтесь визнавати за самостійну державу.

Сміється лиха личина:

— Ви ж, — говорить, — занадто маленька держава, щоб самостійно існувати.

— Отуди к бісовому батькові — говорю. — Як же це так? Про що ж ми балакаємо? Тридцять п'ять мільонів народу, та це ж більше за Францію, а ви так з нами поводитесь?

Так полковник їхній, Фрейденберг, заспокоювати кинувся. Хотів було його згребти під себе, та думаю: задавлю ж одним духом. Хай тобі тряця, щоб за нього гріх ще на душу брати.

Ніна Георгіївна весь час слухала Загибеду з такою увагою, ніби боялася пропустити хоч одно слово з цієї безладної тиради, яка впереміш з стуком коліс під вагоном видавалася за барабанний дріб. Часом вона зводила очі на темне вікно, за яким по шибці сивими пасмами хльоскала завірюха. Потім якось замішано Ніна Георгіївна запитала:

— Як же директорія? Такі переговори ганьба і для уряду і для цілої нації.

На її запитання відповів уже пан професор.

— Навіть більше. За силою закону від 28-го січня, директорія без санкції Трудового Конгресу не мала права творити з другими державами договорів, які б накладали на український народ обов'язки.

— Значить треба протестувати?

Київські більшовики в дні Жовтня

ПОСТАНОВЛЕННЯ
НАРОДНОГО СЕКРЕТАРІАТУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ
Од 19 /26/ Бюроля 1918 року.

Гонимим Володимиром Петровичем ЗАТОНСЬКИМ вранішню до утвердження Центральною Ісполнителською Комітетом Советов Рабочих, Солдатских і Крестьянских Депутатов України назначено Народним Секретарем Української Республіки при Рабочо-Крестьянском Правительстві Радської України.

НАРОДНИЙ СЕКРЕТАРЬ: Іван Коцюбинський, Василь Аугус, Николай Скрипич, Евгений Бог, Владимир Дубовицкий, Владимир Антонович.

Управління ділами Народного Секретаріата Генерал-лейтенант.

О подлинном верно:

Народный Секретарь
Управления делами Секретаріата

Телеграми.

В Києво. Всем Советам Депут. на Украине. Иная перед собой превосходящую в числе армии противника и не желая давать в городе Києво бой, мы решили отступить на время за Днепр и оставить Києво. Рабоче-Крестьянское Правительство Украины выехало в Полтаву, где функционирует в городе Комитет. В Полтаве мы формируем отряды для борьбы с германо-Эйниченской бандой. Все Советы должны направлять свои вооруженные отряды в этот город. Спешность и энергия прежде всего.

Нар. Секрет. Коцюбинский.

К рабочим! К селянам! К солдатам!

— Восемь дней Киевские революционные рабочие и солдаты ведут кровавую борьбу с офицерами, конкерами, чиновниками, студентами-белогвардейцами — с силами буржуазии, которые под маской «вольного казачества» защищают всероссийскую буржуазию и бюрократию, которая сидит в Центральной Раде.

Восемь дней льется кровь рабочих и селян на улицах Киева. Революционные воиска, посланные Рабоче-Крестьянским Правительством Российской Республики по требованию Народного Секретариата Украины, сегодня подошли к Киеву.

Солдаты вдут на помощь Киевскому пролетариату, они помогут ему создать власть Советов на Украине.

Именем рабочих и селян, именем революционного пролетариата призываю всех силов Революционной Украины поддержать революционную армию. Требую от всех революционных Советских организаций послать на Киев всех сил, имеющихся в их распоряжении: революционных войск всех частей, красной гвардии и селянского казачества.

Все на Киев для восстановления власти рабочих и селян Украины!

Народный Секретарь Юлий Липчинский.

Відозва Лапчинського в січні 1918 р. Члени повстанського центру на Україні 1918 р. Ліворуч—Аусем, Затонський, Пятаков; стоять—Коцюбинський і Бубнов. В горі телеграма Коцюбинського 1918 р.

— Звичайно. Так і поступили. Обурені з цього вчинку всі соціалістичні партії висловились за негайне припинення будь-яких зносин із французами.

— І цілком правильно,—ствердив і пан редактор.—Завше етична, певна й незмінна, загалом єдина природня орієнтація—це на свій нарід, на внутрішні сили.

— На хахлів,—двигнувши вперед підборіддя, вставив пан Загнибеда.

Пан редактор поморщився й закінчив:

— На його сили і національні його інтереси.

— Так,—погодився й професор:—це єдиний певний шлях, на якому можна збудувати програму діяльності й утворити правдиву перспективу будучини.

— Звичайно орієнтуватись на свою націю можна тільки тоді, коли віриш в її будучину, коли маєш надію на її сили.

— А чого ж ви знову їдете до Одеси?—запитала Ніна Георгієвна.

Пан професор затнувся і, вже без попередньої упевненості, відказав:

— Бачите, панове, директорія з представниками ЦК партії все таки надіються на великодушність Франції і інших Держав Согласія, а тому вирішили ще раз просити французьке командування руководити директорією в справі хоч би дипломатичній, політичній, економічній, фінансовій; руководити хоч до закінчення війни з більшовиками.

— Так дозвольте пане професоре,—сказала Ніна Георгієвна,—як же можна бути і за і проти по одному й тому ж питанню?

— Е-е-е, пані, це тонка арифметика,—вставив пан Загнибеда:—тонка арифметика.

— Не арифметика, а діалектика, пане Загнибеда,—поправив його редактор, який уже теж ув'язався в балачки.—В даному разі ясно, чому так. Більшовики директорії не визнають ніколи.

— А хіба вже пробували вести переговори?

— Можна й не пробувати. Не визнають.

— Якщо хочете, зараз ведуться переговори і з більшовиками,—вставив професор.—Навіть скажу вам більше. Я гадаю, що в Одесі одночасно нам удасться повести балачки і з Америкою, хоч французи і ставлять в умову, щоб ми не мали з нею ніяких справ, бо в неї, мовляв, немає тут ніякої зони політичного впливу.

— Ну, це вже дозвольте нам знати,—сказав редактор,—хто буде мати вплив. Америка теж має голову на плечах, і коли пускала сюди французів, то напевно тільки з переконання, що французи тут обанкротяться, а тоді Америка й буде тут як тут.

— А доки що все таки французи.

— Так, це доки що синиця в руках,—сказав редактор.—А що до переговорів з більшовиками, то звичайна річ: в одному просторі не може вміститись одночасно двох речей, значить директорія, коли хоче утримати владу, про більшовиків повинна забути, ну, а власні сили, на які ми мусіли б опиратися, спасибі їм, розбігаються із армії, мов зайці.

— А це правда,—вставив Леу-Отаманів,—навіть у нас щоденно як не тров, то п'ятеро. Заохпить обмундированіє і бувайте.

— Значить, на кого тоді ж можна орієнтуватись? Звичайно, логіка говорить, що тільки на сторонню державу, яка б не мала принаймні наявних агресивних намірів.

— Правильно,— кивнув головою й кооператор, значить на французів. Тепер, коли всунули в руку їхньому полковнику п'ять мільонів, вони зовсім інакше забалакали з нами, п'ять мільонів, як одну копійку. І зразу вже зацікавилися й піснями нашими і долею неньки. Тепер піде зовсім по іншому. А нам що хіба нужно, аби тільки була Україна, хоч яка небудь, аби Україна.

Пан професор нервово засмикав своїми сухими плечима, а пан Толось, що мовчки підпирав стінку кавани, раптом глибоко зітхнув і півчучим, повним трагічної широти голосом, зовсім несхожим з його попереднім бурмотанням, проговорив:

— Ех ти доле, наша доле, всім ти стала рідна, коли маеш п'ятака.

І за цим він, промимривши „пробачте“, знову витягся на канапі,

Кооператор стрепенувся:

— Як як, пане Тодось? Це ж треба записати.

— Панове,— раптом істерично заволав Тодось:— заберіть його, заберіть з моїх очей це барило, як що не хочете, щоб я не кинувся сторч головою у вікно.

Всі мимохіть піднесли очі до вікна, за яким все ще проносились назад білими пасмами завірюха і, крім самого Загнібеди, зникли. Кооператор же навпаки, підморгнув до сотника, ніби ще раз говорячи „ну й темперамент“ і врочисто записав до себе в товсту книжку слова Тодося.

— Колись пригадаю. Все це історія, панове,— проговорив він, ховаючи книжку в пазуху.— Ну я теж, за поетичним прикладом, спатоньки, а може б ще трошки поспівали— „Ой у лузі“, га, немає охоти? Ну, так я спатоньки, А машиніст, видно таки більшовик. Ач, як смикає, бодай тебе за печінки так смикало.

Лець-Отаманів сидів уже як у трансі. Він тупо дивився у те ж вікно, за яким в диких степах гуляла рознуздана ніч і відчував, як у його голові теж, ніби рознуздані, проносилися цілі зграї самих протилежних думок. До цього часу він твердо знав лише одне, що він в щирій українці і козак. За долю свого народу він ладен був, не вагаючись жодної хвилини, віддати своє життя, свої здібності, все, що мав, аби здобути справжню волю для свого народу. Панство за гетьмана Скоропадського показало всю свою звірячу натуру

й було воно переважно чуже. Але що йому панство. Він мужиків син і тому вважав усіх панів за таких же ворогів України, як і росіян. А чи ж вороги росіяне?— запитав він сам себе й відповів.— Історично так, фактично ж на сьогодні до влади стали більшовики-інтернаціоналісти, значить, з ними можна буде говорити. Цим він жив із дня в день, як також чекав і на визнання України Антантою. Він безумовно вірив іменам, що стояли у влади.

СІЧНЕВЕ ПОВСТАННЯ В КИЇВІ. 1918 р.

Похорони жертв революції в Маріїнському паркові

Наскільки вони були компетентні, це для нього не відгравало майже ніякої ролі. Він просто над цим ніколи не думав, а довірявся їхній совісності й громадським іменам. Мимохіть Лець-Отаманів підніс очі й проти носа помітив, як із верхньої канапи звисав хлястик від кооперативних штанів. Хлястик дріжав від перестуку коліс і це чомусь навірнуло сотника на думку, що в такий безнадійно сумний час треба б гадити якимось по іншому не так, як їздили рибаки по тараню. І тут же подумав уже з распачливою тугою „Чого нужно кацапам?“ Чому вони наступають обов'язково на його Україну, а не на яку небудь Індію, не на Швецію. Невже такі ми не зуміємо дати по руках? За нас же бог і сама історія. Вона висунула Петлюру...

— Що ж про нього можна сказати,— відповідаючи на запитання Ніни Георгіївни, сказав у цей час професор:— говорять, що Петлюра щирий, але це не аргумент для ролі „вождя“. Семінарська наука до кадила й кропиль наших Головних Отаманів занадто малий ценз для міжна-

родньої дипломатії.—Правду кажучи,—сказав редактор:—Україна заслужила на більш почесного ватажка, а Симену Васильовичу бракує навіть елементарної чесноти.

— Цеб-то?—запитав Лец-Отаманів.

— Його ж обрав Конгрес від еседеків, а він на другий день перейшов до соціалістів-народовольців і зостався в директорії; а завтра він стане монархістом, а другий може—анархістом. Це ж факт уже, що наш поважний Кирило Карпович стрибнув до більшовиків, а тепер уже й зовсім хоче виїхати за кордон. Розхльобуйте, мовляв, як знаєте, а я полівішав. А хто тільки буде відповідати за його політику, що він вів до цього часу?

— А все тому, що не почувають у нас жодної відповідальності перед суспільством, жодної дисципліни, перед історією. Хахли і все. Сідають до одного вагону, а їхати хочуть у різні боки.

— А чому не ведуть балачок із добровільною армією,—запитала Ніна Георгіївна і жартовливо глянула на дипломатів з-під лобу.

— Цеб-то за єдину неділиму,—відказав редактор, теж посміхаючись:—як хотів полковник Балабачан? Так його вже, здається, сьогодні заарештували.

— По що. Вони зараз в такому стані, що теж погодяться на все.

— Ви упевнені?

Ніна Георгіївна знову якось манірно посміхнулася і, бавлячись хутром, відказала:

— Я звичайно не цілком упевнена, але так думаю, тільки, вибачте, я хотіла ще запитати, чи ви з цим поїздом будете їхати аж до Одеси?

— Ми не знаємо, куди піде цей поїзд, а наш вагон десь мабуть передадуть до пасажирського, щоб довести до Одеси, а що хіба?

— Ви б довели й мене?

— Цеб-то?—запитав професор:—не розумію. Ви ж говорили, що їдете разом із дружиною.

Ніна Георгіївна, сміючись, хутко перебила:

— Я, звичайно, жартую. Вибачте, а як би я захотіла справді, хіба б ви не взяли мене?

„ДІЯЛЬНІСТЬ“ ІНТЕРВЕНТІВ

Мирные жители города Могилева

**СДАЙТЕ НАМЪ РАКОВСКАГО
СВЯЗАННЫМЪ, ИНАЧЕ МЫ НЕ
ПРЕКРАТИМЪ БОМБАРДИРОВКУ.**

**МЫ ХОТИМЪ МИРА
А РАКОВСКІЙ ХОЧЕТЪ ВОЙНУ.**

Выбирайте, его или насъ.

**Только сдайте намъ Раковского
будете имѣть миръ и мы пошлемъ
Вамъ продовольствіе.**

РУМЫНСКАЯ АРМІЯ

Листівка 1918 р.

Редактор **Е. Касяненко**

Укрголовліт 837/кв.

Державна Публічна Бібліотека УРСР
Друкарня ВУЦВК'у „Червоний Друк“

Видавництво „Вісти ВУЦВК“

Зам. № 427—12800

ЦІКАВИЙ ДОКУМЕНТ

ПРИКАЗЪ

по городу Алешкамъ

№ 719.

1-го августа 1920 года.

1. Опять жида помогали краснымъ, поймаю-
должны
2. Оружие, упряжи, лошадей и имущество
брошенное большевиками—немедленно достав-
ить въ Штабъ полка. За утайку загрѣбу.
3. Остатки краснойармейцамъ явятся ко-
митъ Наказанія не будетъ
4. Магазины открыть немедленно.

Командиръ 8-го Кавал. полка,
Полковникъ *Меллерсгеймъ*.

Коментарії зайві (з музею революції)

Останні слова вона проговорила, нахиливши голову й лукаво зиркаючи на професора. Професор Потуга пожував своїми тонкими губами, відкашкунувся в долоню і нагадав, що це дипломатична місія і стороннім бути у вагоні не дозволяється, але... Після „але“ виходило, „що звичайно ж можна“, тільки... після „тільки“ виявилось, що немає вільного місця. Решта вагону була зайнята якоюсь санітарною місією Червоного Хреста.

На цьому балачки мусіли увірватися. З верхньої канапи, де в такт рухові, коливалося кругле тіло кооператора Загнибеди, нагло розлігся на все купе клекіт, булькання, хрикання і свист з такою силою, ніби хто раптом у барилі з квасом вилломив клепку. В той же час, ледве чутно, від паровозу, теж захлинаючись, донісся свисток. Ніна Георгіївна і Лец-Отаманів замешталися і, подякувавши, виїшли.

РОЗВАГИ ДОБРОВОЛЬЦІВ У 1919 Р.

ПРИКАЗ № 4

по городу Никополю и его окрестностям.

Приказываю явиться всем **БАРЫШНЯМ** и **ЖЕНЩИНАМ** в возрасте от 17 до 23 лет согласно приказу № 2 Начальника гарнизона в мое управление к 12 ч. дня 30 Декабря. За неисполнение сего будут привлечены к строгой ответственности вплоть до расстрела.

Нач. гарнизона г. Никополя **РОСЛЫЙ**.
Ад'ютант **ТЕПЛОБ**.

Увага: в літку 1919 р. по друкарнях знищено було „яті“

Борці за Перекоп

В. Касіян

25